

ПРОСТОРИ ЩАСТЯ

**Організація діяльності
дитячих просторів
в школах в Україні**

ПРОСТОРИ ЩАСТЯ

Організація діяльності
дитячих просторів в школах в Україні

Посібник видано за підтримки

Львів — 2025

Авторський колектив:

Марина Мартиненко, менеджерка проєкту «Стійкість і розвиток: психосоціальна підтримка в освіті в умовах воєнного часу в Україні», психолог-практик, авторка інноваційної методики «Ментальне здоров'я — шлях супергероя», співавторка онлайн курсу «Стрес-менеджмент для освітян», сертифікована фасилітаторка відкритих груп взаємопідтримки та самопомоги, тренерка з базової психосоціальної травмоорієнтованої допомоги, впроваджувала методологію «Безпечний простір: комплексна психосоціальна підтримка українських шкіл в часи війни».

Матеріали посібника розроблено в межах проєкту «СТІЙКІСТЬ ТА РОЗВИТОК: ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА В ОСВІТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ» за підтримки Реновабіс та Карітас Австрії.

Стандартна операційна процедура (СОП)

Засади, вимоги та особливості функціонування «Просторів, Дружніх До Дитини» (далі «Простори щастя») в школах у МБФ «Карітас України»

Тип документа	Програмний
Використання документа	Місцеві центри
Рівень конфіденційності	Середній
Дата розробки	03.03.2025
Автор документа	Програма «Освіта, Формація та Захист дітей»
Дата погодження	
Погоджено	Селещук Григорій
Дата останньої редакції (погодження)	
Автор останньої редакції	Мартиненко Марина
Погоджено в останній редакції	

ВСТУП	6
КОНТЕКСТ: ЧОМУ ШКОЛИ СТАЛИ ФОКУСОМ ДІЯЛЬНОСТІ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»?	7
МАНІФЕСТ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	9
ТЕОРІЯ ЗМІН «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	11
ДОСВІД КАРІТАС УКРАЇНИ В ТЕМІ СТВОРЕННЯ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	11
ЕКОСИСТЕМА «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	12
Компоненти екосистеми проєкту	12
Які компоненти є критичними для стабільності екосистеми?	12
Що тримає «рамку» екосистеми і як уникнути її розпаду?	13
МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ» КАРІТАС В ШКОЛАХ	14
1. Основні напрямки діяльності «Просторів щастя»	14
2. Операційні аспекти	16
3. Принципи діяльності «Просторів щастя»	16
Принцип безпеки та захищеності	16
Принцип інклюзивності та недискримінації	17
Принцип середовища, яке стимулює дитину	17
Принцип залучення до участі та врахування думки дитини	18
4. Вибір шкіл для розташування «Просторів щастя»	19
Діалог з відділами освіти для створення «Просторів щастя»	20
5. Персонал «Просторів щастя»	21
6. Брендинг «Просторів щастя»	21
7. Моніторинг та оцінка	21
МІНІМАЛЬНИЙ ПАКЕТ ІНТЕГРОВАНИХ ПОСЛУГ У «ПРОСТОРАХ ЩАСТЯ»	22
Захист дітей	23
Освіта	23
ПІДХІД «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»: КОМПОНЕНТИ ТА СТРУКТУРА	25
ГЕОГРАФІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ЗОНУВАННЯ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	27
ПРОПУСКНА СПРОМОЖНІСТЬ І РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	27
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»	28

РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ: ВПЛИВ НА ДІТЕЙ, БАТЬКІВ ТА ПЕДАГОГІВ	32
Вплив на дітей	33
Вплив на батьків	34
Вплив на педагогів	34
ФОРМИ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ПЕДАГОГАМИ ТА БАТЬКАМИ	36
Змістовне дозвілля	38
Спортивні активності	38
Неформальна освіта	39
Просвітницько-профілактична діяльність	39
Творчість, мистецтво і самовираження	40
Психосоціальна підтримка та психологічне консультування	41
Екологічна освіта та свідомість	42
Професійна орієнтація та кар'єрний розвиток	42
Інноваційні напрями та проєкти розвитку «Дитячі парламенти»	43
Унікальні напрями діяльності «Просторів щастя» в школах	43
Виїзні заходи	44
РІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ У «ПРОСТОРАХ ЩАСТЯ»	45
ЯК ЗРОБИТИ «ПРОСТОРИ ЩАСТЯ» ІНКЛЮЗИВНИМИ	47
Інклюзивність у роботі фахівця	47
Інклюзивна взаємодія з батьками	49
Інклюзивний підхід до дітей	50
СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ВІДВІДУВАЧІВ	52
Рекомендації для координатора «Простору щастя»	52
Як краще планувати заходи	54
Як анонсувати заходи	54
Особливості залучення дітей різних вікових груп до «Просторів щастя»	56
6 – 8 років (молодший шкільний вік)	56
9 – 11 років (середній шкільний вік)	56
12 – 14 років (підлітковий вік)	56
15 – 17 років (старший підлітковий вік)	56
АЛГОРИТМ ЗБОРУ І ОПРАЦЮВАННЯ ЗВОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ВІД БЕНЕФІЦІАРІВ	57
ДОДАТОК	58

ВСТУП

Шановні колеги!

Ваша праця є невід'ємною частиною підтримки тих, хто переживає важкі часи, особливо дітей, які потребують особливої уваги та турботи. Ця важлива місія вимагає не лише великої сили духу, але й глибокої любові та співчуття. Ми щиро горді за кожного, хто обрав шлях допомоги й підтримки, і вдячні за вашу відданість.

Карітас України, як найбільший гуманітарний фонд у списку Forbes Ukraine з понад 30-річним досвідом у сфері соціального захисту та психосоціальної підтримки, вже багато років працює з дітьми та сім'ями, особливо в умовах війни. Ми маємо понад 40 освітніх і психосоціальних проєктів, реалізованих у 2017–2025 роках, і за цей час надано понад 143 тисячі послуг, спрямованих на підтримку дітей, їхніх батьків та педагогів. Тільки завдяки нашій тісній співпраці з освітніми закладами та громадами вдалося створити понад 100 дружніх до дітей просторів, де понад 26 000 дітей отримали необхідну підтримку.

Ми знаємо, що створення такого простору — це не лише фізичне середовище, а й результат ефективної співпраці з місцевими громадами, педагогами та іншими партнерами. Цей посібник є результатом багаторічного досвіду Карітасу в роботі з дітьми, а також знань і методик, зібраних нашими спеціалістами. Спільно з вами ми прагнемо забезпечити дітям відчуття безпеки, турботи та можливість розвиватися в дружньому та підтримуючому середовищі. Зібрані в цьому посібнику підходи та практики допоможуть ефективно організувати роботу в «Просторах щастя» в школах, створюючи простори, де діти зможуть пережити кризу і отримати необхідну підтримку.

Ми сподіваємося, що наші напрацювання стануть вам у нагоді, а ваше бачення та ідеї допоможуть удосконалити наступні видання. Адже ми впевнені, що наша сила в об'єднаних зусиллях і підтримці одне одного. Карітас України забезпечує доступ до високоякісних освітніх і психосоціальних послуг навіть у найвіддаленіших і прифронтових громадах. Завдяки співпраці з міжнародними партнерами та нашій команді професіоналів, ми впроваджуємо інноваційні підходи, що забезпечують реальні результати. Ми горді за те, що можемо бути надійними партнерами в цій важливій справі. Ми завжди прагнемо кращого для наших дітей, громадян і постійно рухаємось у цьому напрямку, тому запрошуємо вас долучитися.

З ПОВАГОЮ,
КОМАНДА НАПРЯМКУ
«ОСВІТА, ФОРМАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ДІТЕЙ»

КОНТЕКСТ: ЧОМУ ШКОЛИ СТАЛИ ФОКУСОМ ДІЯЛЬНОСТІ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»?

Війна в Україні створила надзвичайно складні умови для освіти, вплинувши на всі аспекти життя дітей, їхніх родин та педагогів. Проєкт Карітас України «Стійкість і розвиток» спрямований на впровадження психосоціальної підтримки (ПСП) у шкільне середовище, яке стало не лише місцем навчання, але й осередком соціалізації та стабілізації в умовах воєнного часу.

Війна спричинила масове переміщення сімей, втрату домівок і розрив соціальних зв'язків. Діти, які опинилися в умовах війни, стикаються з тривалим стресом, що проявляється у формі тривожності, депресії, порушень поведінки та адаптації. Дослідження показують, що 75% дітей, які пережили збройний конфлікт, потребують психосоціальної підтримки для стабілізації свого психоемоційного стану.¹ Дослідження Save the Children «Я хочу мирного неба», проведене серед 1000 дітей шкільного віку в Україні, показало, що дев'ять із десяти опитаних дітей відчувають хоча б один психологічний наслідок війни. Зокрема, 73% дітей зазначили відчуття небезпеки або страху, 64% втратили інтерес до навчання, а 54% переживають смуток та мають низьку самооцінку.²

Війна створила петлю нескінченного негативного впливу, коли конфлікт і пошкодження шкіл впливають не тільки на психічне здоров'я дітей, але і руйнують звичне для дітей відчуття нормальності, яке надає школа. Однак навіть для тих, хто відвідує заняття особисто, часті повітряні тривоги та перебування в укриттях викликають значний емоційний стрес і впливають на їхню зосередженість на навчанні.

¹ ДІТИ І ВІЙНА В УКРАЇНІ: Про забезпечення прав дитини у закладах тимчасового влаштування дітей в період війни / З. П. Кияниця, В. М. Вовк, В. Д. Дибайло, О. І. Лаушник, Н. В. Тимошенко, О. В. Чорна. — Київ, 2022. — 64 с.

² «Я хочу мирного неба»: Освіта та добробут дітей в Україні під час війни / Д. Гореван, М. А. Гріп, Е. Вагнер, К. Литвиненко, В. Адаменко, О. Горобець. — Save the Children. — 2024. — 40 с.

Школа — це не лише місце для навчання, але й простір для спілкування дітей з однолітками і їх особистого розвитку. До того ж це захищене середовище, де вони можуть отримати доступ до послуг і підтримки. Школи залишаються одним із небагатьох місць, де діти можуть отримати підтримку від дорослих, яким вони довіряють.

Вчителі часто стають першими, хто стикається з психологічними викликами своїх учнів. Водночас вони самі переживають вплив війни. За результатами оцінки потреб, проведеної Карітасом України у квітні 2024 року,³ ситуація у сфері освіти в умовах війни демонструє значний вплив на педагогів. Згідно з опитуванням, 84% учителів відчують зниження мотивації та енергії для викладання через війну, а 78% повідомляють про погіршення стосунків з учнями, колегами та адміністрацією. Негативні зміни у фізичному стані під час війни помітили 64% опитаних, а 54% зазначають потребу у психоемоційній підтримці. Водночас 96% учителів вважають, що психологічна підтримка має бути невід'ємною складовою їхнього професійного розвитку.

Також війна впливає на сімейну динаміку, спричиняючи нестабільність сімейних планів, трансформацію ролей у родині, ускладнення дитячо-батьківських стосунків та підвищений вплив патогенних факторів на психічне здоров'я.⁴

МАНІФЕСТ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»

Ми віримо, що кожна дитина заслуговує на можливість рости в безпечному та підтримуючому середовищі, навіть у найскладніші часи. Школа — це не лише місце для навчання, але й простір, де діти можуть відчувати підтримку та безпеку. Наш проєкт «Стікість та Розвиток» спрямований на те, щоб допомогти дітям, які пережили важкі події війни, відновити емоційну стійкість, зміцнити їхнє психічне здоров'я та створити умови для їхнього розвитку саме в шкільному середовищі. Важливо, щоб школа стала тим місцем, де діти не лише здобувають знання, але й можуть відновлюватися емоційно, будувати здорові стосунки та відчувати себе в безпеці.

Ми працюємо над створенням стійких, емоційно здорових умов для дітей, що живуть в складний час війни. Ми зміцнюємо психосоціальну підтримку в освіті, створюючи простори, де кожна дитина може почуватися в безпеці, зростати і розвиватися. В цих просторах діти можуть бути самими собою, грати, спілкуватись з друзями, приймати рішення, взаємодіяти та проявляти себе. У нашій роботі ми підтримуємо не тільки дітей, але і їхніх батьків та вчителів.

Проєкт вже довів свою ефективність, підтверджену незалежними дослідженнями. Ми створили простір, де діти можуть отримати необхідну психологічну підтримку, розвивати соціально-емоційні навички та долати стрес. Це допомогло не тільки зберегти дитинство, але й пройти через труднощі, не втрачаючи надії.

³ Результати дослідження оцінки потреб у сфері психосоціальних та педагогічних послуг. — Карітас України. — Квітень 2024.

⁴ Вплив війни з Росією на соціальний інститут сім'ї. А. Ю. Лозова // Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання: матеріали VIII Міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (30 листопада 2022 р.) / наук. кер. О. В. Борюшкіна. — Харків: ДБТУ, 2022. — С. 89–90.

Ми знаємо, що діти не просто повинні вчитися. Вони мають право бути щасливими, впевненими і мати можливість розвиватися у здоровому середовищі. Наші заняття допомогли багатьом знайти сили справлятися з тривогою, а також покращити стосунки з батьками та друзями.

Вчителі, які брали участь у нашій програмі, помітили, як це змінило атмосферу в школах. Довіра і підтримка стали основою для здорових стосунків між педагогами та учнями. Ми впроваджуємо методи, які допомагають знижувати стрес і підвищувати емоційну стійкість вчителів.

Програма «Безпечний простір», яка є важливою частиною проєкту, особлива тим, що була створена спеціально для українських шкіл і дуже практична. Зараз наша мета — зробити так, щоб результати цієї програми можна було використовувати в дитячих садках та школах по всій Україні, а також навчити вчителів і батьків, як правильно працювати з дітьми, щоб допомогти їм розвиватися й бути стійкими навіть у складних умовах.

Що ми робимо?

Ми працюємо над тим, щоб забезпечити стійкість і підтримку для дітей, вчителів та батьків через програми «Безпечного простору», заходи, психологічну підтримку та тренінги. Створюємо простори в школах, де кожен може відчути себе в безпеці, отримати підтримку й навчитися долати життєві труднощі.

Наші цілі:

- Зміцнити психоемоційну стійкість дітей в часи війни.
- Підтримати вчителів і батьків у їхній ролі, щоб вони були спроможні допомогти дітям.
- Створити безпечне середовище в школах.
- Забезпечити доступ до програм навчання та підтримки для педагогів.

Чому це важливо

Це важливо, тому що кожна дитина має право на щасливе та безпечне дитинство, навіть в часи війни. Підтримка та стабільне середовище допомагають дітям відновитися і стати стійкими.

Карітас України та мережа з 46 організацій мають багаторічний досвід роботи у сфері психосоціальної підтримки дітей, які пережили складні ситуації. Ми вже реалізували успішні програми у школах, садках, створювали та розвивали «Простори, дружні до дитини» в громадах. Ми можемо масштабувати й впроваджувати ефективні рішення, щоб забезпечити доступ до підтримки для ще більшої кількості дітей і шкіл в Україні.

«Простори щастя» працюють з усією екосистемою дитини, залучаючи батьків до програми, що сприяє покращенню сімейної динаміки, підтримці дитячо-батьківських стосунків.

ТЕОРІЯ ЗМІН «ПРОСТОРИВ ЩАСТЯ»

Якщо ми забезпечимо дітей і підлітків якісною психосоціальною підтримкою (програма «Безпечного простору», психологічні консультації, творчість, гра, розвивальні заняття) та безпечним середовищем (як фізичним, так і емоційним), створимо можливості для участі в шкільному житті («Шкільні Парламенти в дії») та навчимо вчителів та батьків формувати безпечне середовище,

то діти покращать свій психосоціальний добробут, підлітки будуть активно залучені до прийняття рішень, а вчителі зможуть створювати підтримуючу атмосферу,

бо цілісний підхід сприяє стійкості, розвитку та залученню всіх учасників освітнього процесу.

ДОСВІД КАРІТАС УКРАЇНИ В ТЕМІ СТВОРЕННЯ «ПРОСТОРИВ ЩАСТЯ»

Карітас України має унікальний досвід створення «Просторів щастя», бо брав участь в пілотуванні програми «Безпечний простір» разом із Києво-Могилянською академією, забезпечивши її наукову основу та єдину методологію. Програма охоплює три вікові категорії й працює не тільки з дітьми, а й з педагогами та батьками, адже підтримка оточення є ключовою для стійкого розвитку.

З 2017 року ми допомагаємо людям, травмованим війною, створюючи безпечне середовище, де діти можуть гратися, розвиватися та вчитися долати кризи. На сьогодні програмою охоплено понад 12 436 дітей, 1520 педагогів і 1999 батьків.

Програма має гриф Міністерства освіти та рекомендації для навчальних закладів. Вона забезпечує конкретні результати: покращення психоемоційного стану дітей, розвиток стратегій подолання стресу й створення підтримуючого середовища.

Карітас працює на перспективу: до 2027 року школи самостійно реалізовуватимуть програму, що забезпечує її сталий розвиток навіть без зовнішнього фінансування. Завдяки гармонійному підходу, доказовій базі, системному моніторингу й широкому охопленню, Карітас України є надійним і компетентним партнером для розширення цієї ініціативи на національному рівні.

ЕКОСИСТЕМА «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»

У розвитку концепції Карітас удосконалив підхід до організації безпечних середовищ для дітей, змінивши назву «Простір, дружній до дітей» на «Простір щастя». Ця зміна відображає глибше розуміння потреб дітей, особливо в умовах кризи.

«Простір щастя» акцентує увагу не лише на захисті, а й на створенні атмосфери радості, емоційного благополуччя та розвитку. Це місце, де діти можуть відновлювати відчуття безпеки, навчатися новим навичкам, зміцнювати психологічну стійкість і взаємодіяти з однолітками. Такий підхід сприяє емоційній регуляції, покращує соціальну адаптацію та допомагає дітям формувати позитивний погляд на майбутнє.

Місія екосистеми «Просторів щастя» — створити в школах безпечне, підтримуюче середовище, яке забезпечує емоційний комфорт, розвиток і стійкість для дітей, вчителів та батьків у складних умовах війни. Ми допомагаємо учасникам шкільного процесу відчувати себе захищеними, знаходити друзів, радіти спілкуванню та вчимо дорослих підтримувати себе й дітей у кризові періоди.

Компоненти екосистеми проєкту

- **Діти** — отримують підтримку в школах і допомогу в розвитку емоційної стійкості.
- **Вчителі** — проходять навчання та отримують психологічну допомогу для ефектвної взаємодії з дітьми.
- **Батьки** — залучаються до програм, що допомагають зміцнити родинні стосунки та підтримати дітей вдома.
- **Школа** — стає місцем довіри та взаємопідтримки, де функціонує Простір Карітас.
- **Психологи** — працюють із дітьми, вчителями та батьками, допомагаючи долати стрес і керувати емоціями.
- **Партнери** — підтримують проєкт ресурсами, експертизою та допомогою в реалізації.
- **Карітас України** — координує реалізацію програми на національному рівні.
- **Карітас Одеса, Карітас Тернопіль та Карітас Хмельницький** впроваджують проєкт «Стойкість та Розвиток» у 36 школах своїх регіонів.
- **НаУКМА** — автор програми «Безпечний простір» — здійснює навчання команд, проводить супервізії та дослідження для підвищення ефективності проєкту.
- **Методична база** ґрунтується на перевірених та адаптованих практиках у співпраці з науковими установами й профільними ГО.
- **Моніторинг і оцінка** передбачають систематичний аналіз впроваджених програм для забезпечення ефективності та їхнього постійного вдосконалення.

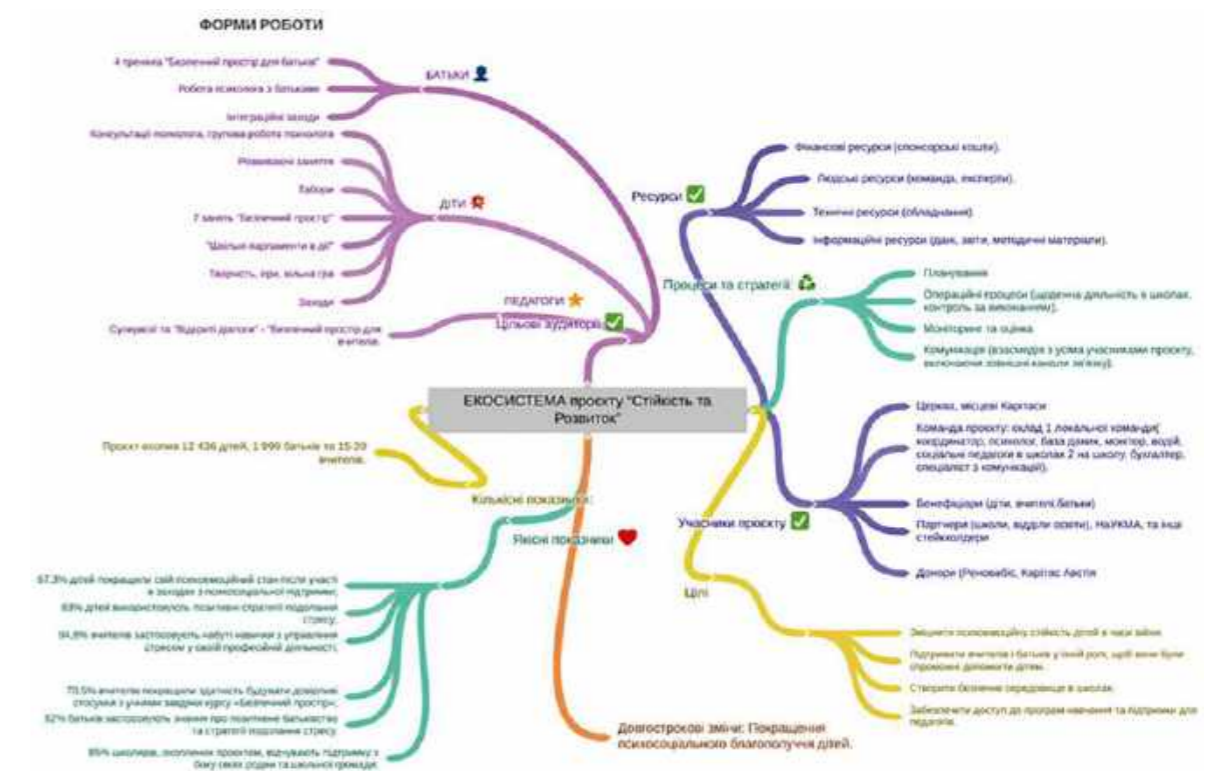
Які компоненти є критичними для стабільності екосистеми?

Психосоціальні активності для дітей, підготовка вчителів і батьків, створення безпечного середовища, кваліфікований персонал, партнери, моніторинг та оцінка, методологія «Безпечного простору».

Що тримає «рамку» екосистеми і як уникнути її розпаду?

«Рамку» екосистеми тримає взаємодія всіх компонентів: підтримка емоційної стійкості дітей, навчання вчителів і батьків, створення безпечного середовища та ефективний моніторинг. Щоб уникнути розпаду екосистеми, необхідно забезпечити сталість фінансування, постійну кваліфікацію персоналу, регулярну оцінку результатів, підтримку партнерів і чітку координацію між усіма учасниками.

Методологія «Безпечний простір» — це основа екосистеми проєкту, яка об'єднує створення безпечного середовища, забезпечення ресурсами та обладнанням, кваліфікованим персоналом, навчанням методології, супервізією та моніторингом результатів. <https://surl.li/xuqaiq>

МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ» КАРІТАС В ШКОЛАХ

У процесі еволюції програм напрямку «Освіта, формація та захист дітей» Карітас України впровадив оновлену концепцію — «Простори щастя», що замінили звичний формат «Просторів, дружніх до дітей». Це не просто зміна назви, а відображення глибшого розуміння потреб дітей, особливо в умовах кризи.

«Простори щастя» Карітас — це спеціально організовані середовища (кімнати), які забезпечують безпеку, підтримку та розвиток дітей та учнів. Вони створені з метою забезпечення доступних і безпечних умов для навчання, відпочинку та емоційної підтримки. У таких просторах діти відчувають себе захищеними та отримують допомогу у розвитку соціальних, емоційних і когнітивних навичок. Це також місце для підтримки психічного здоров'я учнів через інклюзивні навчальні та творчі активності.

Згідно з Мінімальними стандартами захисту дітей у гуманітарній діяльності (Minimum Standards for Child Protection in Humanitarian Action – CPMS), у «Просторах щастя» Карітас фахівці створюють безпечне, дружнє до дитини середовище, де надається психосоціальна

та освітня підтримка, а також проводяться заходи, які сприяють відновленню відчуття нормальності, безпеки та безперервності життєвих процесів у дітей.

Мінімальні стандарти визначають чіткі вимоги до того, яким має бути дитячий простір, зокрема:

- **Фізична та емоційна безпека:** простір має бути захищеним, доступним і недискримінаційним, де діти можуть почуватися у безпеці незалежно від походження, віку, статі чи життєвих обставин.
- **Психосоціальна підтримка:** діяльності мають бути спрямовані на емоційну стабілізацію, розвиток навичок саморегуляції, спілкування, взаємодії та внутрішніх ресурсів дитини.
- **Освітній компонент:** включає навчальні активності, спрямовані на підтримку пізнавального розвитку дитини, збереження та відновлення навчального процесу, розвиток життєвих навичок. Це може бути як допомога з виконанням домашніх завдань, так і неформальне навчання через гру, творчість, інтерактивні заняття, роботу в групах та тематичні майстер-класи.

Такі підходи дозволяють забезпечити не лише короткотривалу підтримку, а й довготривалий позитивний вплив на добробут і розвиток дитини в умовах кризи.

«Простір щастя» створюється для забезпечення безпечного, підтримуючого та розвивального середовища для дітей на базі шкіл, що сприяє їхньому психосоціальному благополуччю.

1. Основні напрямки діяльності «Просторів щастя»

- **Психосоціальна підтримка:**
 - Проведення групових та індивідуальних занять з розвитку емоційного інтелекту, стресостійкості, комунікативних навичок.
 - Використання методик арттерапії, ігротерапії, казкотерапії.
 - Створення програм для підтримки дітей, які пережили травматичні події.
- **Навчальні та розвивальні активності:**
 - Інтеграція навичок соціально-емоційного навчання у щоденну діяльність.
 - Проведення тренінгів для дітей на теми саморегуляції, комунікації, вирішення конфліктів.
 - Навчальні заходи, що сприяють розвитку критичного мислення та творчого підходу.
- **Дозвілля та відпочинок:**
 - Організація креативних майстерень, спортивних ігор, екологічних ініціатив.
 - Інтерактивні та командні ігри, які сприяють згуртованості дітей.
 - Проведення культурних заходів та тематичних днів.
- **Співпраця з батьками та педагогами:**
 - Організація тренінгів та зустрічей для батьків щодо виховання, підтримки емоційного стану дітей.
 - Навчання вчителів методикам роботи з дітьми у кризових ситуаціях.
 - Залучення шкільних психологів до роботи в просторі.

2. Операційні аспекти

- **Локація та обладнання:** «Простори щастя» створюються на базі шкіл, що дозволяє забезпечити сталість заходів. Вони облаштовуються відповідно до вікових потреб дітей, включаючи зони відпочинку, творчості та навчання.
- **Розклад роботи:** гнучкий графік, що враховує шкільний розклад і забезпечує доступність активностей для всіх охочих.
- **Команда:** до реалізації залучаються психологи, соціальні працівники, педагоги та волонтери.
- **Моніторинг та оцінка ефективності:** регулярне оцінювання впливу «Простору щастя» на дітей через опитування, спостереження та аналіз успішності інтегрованих методик.

«Простір щастя» Карітасу в школах — це не просто місце, а середовище, що допомагає дітям рости, відчувати себе важливими та будувати майбутнє. Завдяки інтеграції психосоціальної підтримки, навчання та дозвілля ми створюємо систему, що сприяє гармонійному розвитку кожної дитини.

Таким чином, «Простір щастя» не лише відповідає стандартам захисту дітей, а й стає потужним інструментом психосоціальної підтримки, що сприяє гармонійному розвитку кожної дитини.

3. Принципи діяльності «Просторів щастя»

- Принцип безпеки та захищеності
- Принцип інклюзивності
- Принцип середовища, яке стимулює.
- Принцип активної участі дітей та врахування їх думки.
- Принцип підтримки психічного здоров'я
- Принцип гнучкості і адаптивності
- Принцип наукового підходу
- Принцип співпраці зі школами.

Принцип безпеки та захищеності

Принцип безпеки та захищеності полягає у створенні умов, де діти та молодь почуваються в безпеці фізично, емоційно та психологічно. Це забезпечується через чітко визначені правила поведінки, наявність кваліфікованих спеціалістів, які здійснюють постійний моніторинг і підтримку, а також використання безпечних матеріалів та інфраструктури. Простори повинні бути вільними від насильства, дискримінації та будь-яких форм загрози для дітей. Це створює середовище, в якому діти можуть розвиватися, навчатися та взаємодіяти без страху та тривоги. Дорослих та юних відвідувачів «Просторів щастя» Карітас варто заохочувати до спільної роботи над створенням безпечного середовища, де кожен має право на захист та повагу. Вся діяльність у «Просторах щастя» Карітас повинна відповідати принципу «Не нашкодь», що означає, що жодна дія не повинна завдавати шкоди дітям чи їхнім правам.

Організації, що здійснюють діяльність Просторів, повинні дотримуватися політики та процедур, спрямованих на запобігання шкоди дітям. Це включає розробку чітких алгоритмів реагування на випадки, які можуть призвести до шкоди, а також процедури для розслідування таких інцидентів.

Працівники «Просторів щастя» мають своєю поведінкою демонструвати відданість основним принципам Загальної декларації прав людини⁵ та Конвенції про права дитини,⁶ забезпечуючи, щоб усі діти отримували необхідну підтримку і могли зростати в безпечному та захищеному середовищі. Працівники «Просторів щастя» Карітас мають та дотримуватися Політики захисту дітей та вразливих дорослих Карітасу.⁷

Кожен, хто працює безпосередньо з дітьми в «Просторах щастя», зобов'язаний підписати Кодекс етики та поведінки Карітасу України, та ознайомитися з Політиками та процедурами захисту дітей і вразливих дорослих.

Принцип інклюзивності та недискримінації

У «Просторах щастя» на видному місці мають бути розміщені плакати, що інформують про безпеку дітей, а також містять вказівки та правила превенції сексуальної експлуатації та наруги щодо дітей і жінок з боку гуманітарних співробітників (PSEA).⁸ Це сприятиме підвищенню обізнаності та забезпеченню безпечного середовища для всіх учасників.

Принцип інклюзивності та недискримінації є основоположним у «Просторах щастя». Ми забезпечуємо рівний доступ до всіх послуг для кожної дитини, незалежно від її статі, віку, етнічної приналежності, релігійних переконань, соціального статусу, фізичних чи психічних можливостей. Усі діти мають право на повагу до їх гідності, рівність в обробці та участь у діяльності простору. Особлива увага приділяється дітям з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, а також дітям, що пережили конфлікт, гарантується, що їх права та потреби будуть визнані та задоволені. У «Просторах щастя» створюється безпечне, відкрито доступне середовище, де кожна дитина відчуває себе цінною

5 Загальна декларація прав людини. — Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.

6 Конвенція ООН про права дитини. — Прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року. — Набула чинності для України 27 вересня 1991 року.

7 Політика і процедури захисту дітей та вразливих дорослих у мережі Карітасу України. — Вересень 2024. — 37 с.

8 Матеріали тут: https://drive.google.com/drive/folders/1R_Nk6GYdMEcUe9xEGfPxVhZUQ57nb1yC

та підтримуваною, а також має можливість реалізувати свій потенціал без будь-якої форми дискримінації.

Діти з особливими освітніми потребами та інвалідністю є активними учасниками всіх заходів нашої ініціативи. Вони залучаються до різноманітних активностей на рівних умовах з іншими дітьми. Ми приділяємо увагу тому, щоб кількість учасників різної статі була максимально збалансованою, створюючи рівні можливості для дівчат і хлопців у всіх аспектах.

В «Просторах щастя» інклюзивний та недискримінаційний підхід гарантує, що всі діти, незалежно від їх статі, здібностей, мови, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації, релігії, національності, соціального статусу та інших ознак, мають рівний доступ до простору та послуг, що надаються в ньому.

Важливо! Принцип інклюзивності та недискримінації передбачає, що всі співробітники дитячого простору та його відвідувачі докладуть максимальних зусиль, аби всі діти брали активну участь у заходах та програмах, які пропонує «Простір щастя». Активності розроблені таким чином, щоб забезпечити рівні можливості для кожного учасника.

Інклюзія означає врахування потреб різних категорій дітей та їх активне залучення до спільної творчої діяльності, яку пропонує простір.

Принцип середовища, яке стимулює дитину

Створення підтримуючого середовища для дітей передбачає забезпечення стабільності та безпеки, що сприяє їх розвитку. Важливо, щоб середовище включало різноманітні заходи, що дають дітям можливість обирати діяльність, а також було фізично комфортним і безпечним, з необхідними матеріалами та обладнанням. Підтримка чуйного персоналу, що заохочує дітей до участі, є важливою складовою. У надзвичайних ситуаціях діти повинні відчувати стабільність і передбачуваність, що досягається через чітко структуровану програму заходів. Це допомагає зменшити стрес і конфлікти, підтримує стійкість і сприяє поверненню до нормального ритму життя.

Принцип залучення до участі та врахування думки дитини

Принцип залучення до участі та врахування думки дитини полягає в активному включенні дітей у процес прийняття рішень, що стосуються їхнього життя та діяльності. Діти повинні мати можливість виразити свої думки, побажання та потреби, а їхня участь повинна бути врахованою. Це допомагає розвивати у дітей почуття відповідальності, самооцінки та впевненості у своїх силах. Врахування думки дитини сприяє формуванню поваги до її прав та свобод, створюючи середовище, в якому кожна дитина відчуває свою важливість і здатність впливати на ситуацію, що її оточує.

Важливим є отримання зворотного зв'язку від відвідувачів простору (дітей та батьків) щодо найбільш очікуваних та бажаних форм роботи, цікавих заходів, а також тем, які потребують першочергової уваги. Це дозволяє адаптувати діяльність простору до потреб

і інтересів учасників, створюючи більш ефективне та підтримуюче середовище для їх розвитку та участі.

Принцип підтримки психічного здоров'я

У центрі нашої діяльності – благополуччя дитини. Ми спрямовуємо зусилля на створення умов, що сприяють емоційній стабільності, розвитку навичок саморегуляції, стресостійкості та відновленню внутрішніх ресурсів. Підтримка психічного здоров'я є не додатковим елементом, а інтегрованим компонентом усіх активностей.

Принцип гнучкості і адаптивності

Ми адаптуємо підходи, зміст і формат діяльності відповідно до віку дітей, контексту, кризової ситуації, культурних особливостей та зворотного зв'язку від учасників. Гнучкість дозволяє швидко реагувати на зміни та забезпечувати релевантну й ефективну підтримку у різних умовах.

Принцип наукового підходу

Наші програми та інтервенції базуються на доказових практиках, результатах сучасних досліджень у галузі психології, педагогіки та соціальної роботи. Ми використовуємо стандартизовані інструменти, методика оцінки та регулярно моніторимо ефективність втручань для забезпечення якості та результативності.

Принцип співпраці зі школами

Ми визнаємо школу як ключове середовище для розвитку дитини, тому активно співпрацюємо з педагогами, адміністрацією та психологами закладів освіти. Така взаємодія дозволяє забезпечити безперервність підтримки, комплексний підхід до добробуту дитини та інтеграцію психосоціальних заходів у навчальний процес.

4. Вибір шкіл для розташування «Просторів щастя»

Вибір шкіл для розташування «Просторів щастя» є ключовим етапом у реалізації ініціативи. Важливо, щоб ці школи відповідали таким критеріям:

- Школа повинна бути відкритою до прийняття всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних можливостей, соціального статусу чи інших факторів. «Простори щастя» мають бути доступними для дітей з різними потребами, в тому числі для дітей з інвалідністю.
- Вибір школи повинен враховувати її готовність до співпраці з батьками, педагогами та місцевими організаціями, що сприятиме розвитку і підтримці здорового та безпечного середовища для дітей.

- Важливо, щоб у школі працював кваліфікований педагогічний колектив, здатний інтегрувати інноваційні методики навчання та виховання, а також підтримувати ініціативи, спрямовані на розвиток емоційного та соціального здоров'я дітей.
- Готовність до впровадження програми: Школа має бути готовою підтримати впровадження «Простору щастя», зокрема забезпечити належну організацію, технічну та матеріальну базу для реалізації програми.

Діалог з відділами освіти для створення «Просторів щастя»

1. Ідентифікація потреб навчальних закладів. Першим кроком є проведення зустрічей з представниками відділів освіти для визначення потреб шкіл, що будуть брати участь у проєкті «Простори щастя». Це включає обговорення специфіки потреб учнів, необхідності психологічної підтримки, доступу до ресурсів та можливості створення спеціалізованих просторів.
2. Визначення місць для розташування «Просторів щастя». Спільно з відділами освіти має бути узгоджено, де саме будуть розташовані ці простори в межах навчальних закладів. Обговорюється доступність приміщень, зручність для учнів та вчителів, а також можливість адаптації наявних локацій для створення комфортного середовища
3. Залучення педагогічного персоналу до проєкту. У процесі планування та реалізації важливо враховувати досвід і бачення педагогів. Їхня участь допомагає наповнити «Простори щастя» змістовними активностями, спрямованими на підтримку емоційного та психічного здоров'я дітей.
4. Організація моніторингу та зворотного зв'язку. Передбачено регулярну оцінку впроваджених рішень, збирання відгуків від учнів, вчителів і батьків, а також аналіз результатів щодо впливу на емоційне благополуччя дітей.

5. Персонал «Просторів щастя»

Весь персонал, який бере участь у роботі «Просторів щастя», повинен пройти навчання принципам захисту дітей та знати про мінімальний пакет послуг, які надають простори.

Розвиток знань та навичок, розкриття потенціалу персоналу, який працює в «Просторах щастя».

Обов'язкове навчання для всього персоналу, залученого до надання послуг у «Просторах щастя», охоплює такі тематичні блоки:

- Мінімальний стандарт роботи «Просторів щастя» (цей документ).
- Політика Карітас України щодо захисту дітей.
- Безпечний простір для дітей НаУКМА.
- Безпечний простір для батьків.
- Програма емоційної підтримки та професійного зростання вчителів.
- Методологія "Дитячі парламенти в дії".
- Самоорганізований освітній простір.

6. Брендинг «Просторів щастя»

Школи, які забезпечують діяльність «Просторів щастя», повинні використовувати єдиний стиль брендування, запропонований Карітас України, і забезпечити мінімальні стандарти візуальної представленості бренду «Простори щастя».

Рекомендації та макети доступні за посиланням: <https://www.dropbox.com/sh/8ba94oljq3lkabb/AAAN1bm1WxHaewoysogtTpsWa?dl=0&preview=Spilno-Guideline-Final.pdf>

7. Моніторинг та оцінка

Щоденна звітність є обов'язковою для кожного «Простору щастя». Вхідні дані повинні надаватися партнерами, які координують роботу, за допомогою інструменту звітності, запропонованого Карітас. Щоденний моніторинг «Просторів щастя» відбувається за допомогою платформи KoboToolBox.⁹

Важливо прагнути до надання інформації для моніторингу та звітування за розширеним варіантом підрахунку бенефіціарів.

⁹ <https://www.kobotoolbox.org/>

МІНІМАЛЬНИЙ ПАКЕТ ІНТЕГРОВАНИХ ПОСЛУГ У «ПРОСТОРАХ ЩАСТЯ»

Мінімальний пакет інтегрованих послуг сформовано відповідно до ключових сфер діяльності Карітас Україна, які охоплюють:

- Захист дітей;
- Освіту.

Інтегровані послуги — це підхід, за якого послуги з різних секторів надаються дитині та її батькам в одному місці в скоординований спосіб. Такий формат передбачає обмін інформацією між представниками різних галузей, що сприяє комплексному аналізу та задоволенню прав, потреб і інтересів дитини.

Захист дітей

- **Психосоціальна підтримка дітей.** Перша психологічна допомога дітям у груповій та/або індивідуальній формі, яку надає підготовлений персонал (не обов'язково психолог).
- **Психосоціальна підтримка батьків.** Перша психологічна допомога батькам, а також забезпечення їх інформаційними матеріалами.
- **Залучення дітей до ігрової діяльності та активного дозвілля.**
- Консультування дітей щодо їхніх прав відповідно до Конвенції ООН «Про права дитини».
- **Консультування батьків** з питань позитивного батьківства, підтримки дитини в умовах війни, основ дитячої психології, розвитку емоційного інтелекту, побудови довірливих стосунків у родині, ненасильницького спілкування, а також збереження власного психоемоційного ресурсу.
- **Консультування дітей** щодо безпечного доступу до цифрових ресурсів, орієнтованих на дитину Дитячою лінією допомоги: 116 111.
- **Заохочення підлітків та молоді** до участі в наданні послуг та наданні зворотного зв'язку відповідно до міжнародних рекомендацій «Залучені та почуті».

Освіта

Освітній компонент у «Просторах щастя» спрямований на всебічний розвиток дітей та підлітків, враховуючи сучасні виклики, спричинені війною, переміщенням, перериванням навчального процесу та психоемоційним навантаженням. Основна мета — створити безпечний, підтримувальний простір для неформального навчання, формування життєвих навичок та надолуження освітніх втрат.

1. Неформальна освіта

Неформальна освіта в «Просторах щастя» реалізується через ігрові, практичні та інтерактивні методи навчання, які відповідають віковим особливостям дітей та є доповненням до формальної шкільної освіти. Вона включає:

- Навчальні клуби та гуртки (мовні, математичні, творчі, природничі);
- Тематичні майстер-класи (напр. екологія, технології, фінансова грамотність);
- Освітні ігри та квести;
- Інтерактивні уроки з використанням мультимедійних матеріалів;
- Проєктне навчання (діти працюють над спільними мініпроєктами).

2. Розвиток м'яких навичок (soft skills)

М'які навички є критично важливими для адаптації до життя в умовах невизначеності, побудови взаємин, саморегуляції та успішної соціалізації. Розвиток цих навичок у «Просторах щастя» здійснюється через ігрові формати, тренінги, рольові ситуації та інтерактивні вправи, які сприяють формуванню емоційного інтелекту, здатності до самовираження, ефективної комунікації, роботи в команді, вирішення конфліктів, критичного

мислення та прийняття рішень. Особлива увага приділяється розвитку навичок стресостійкості, емпатії та відповідальності — як базових елементів особистісного зростання та психоемоційної стійкості дітей і підлітків у кризових обставинах.

Розвиток м'яких навичок (soft skills)

М'які навички є критично важливими для адаптації до життя в умовах невизначеності, побудови взаємин, саморегуляції та успішної соціалізації. Розвиток таких навичок у «Просторах щастя» відбувається через спеціально розроблені тренінги, ігрові заняття та командні активності, що сприяють формуванню емоційного інтелекту, навичок вирішення конфліктів, критичного мислення, ефективної комунікації, співпраці та відповідального прийняття рішень.

Надолуження освітніх втрат

Унаслідок вимушеного переміщення, тривалих перерв у навчанні та нестабільного освітнього середовища багато дітей втратили частину базових знань. У «Просторах щастя» реалізуються програми підтримки, що дозволяють надолужити прогалини у знаннях із ключових предметів (читання, математика, природничі науки), використовуючи індивідуальний підхід, мікрогрупові заняття та ресурси для самостійного навчання. Особлива увага приділяється дітям з особливими освітніми потребами.

Підтримка освітньої мотивації

Окрім здобуття знань, важливою метою є відновлення інтересу до навчання. Це досягається через заохочення дослідницької активності, практичного застосування знань, впровадження системи заохочень та створення атмосфери довіри й підтримки. Освітній компонент сприяє формуванню у дітей віри у власні сили, цілеспрямованості та відчуття успіху.

ПІДХІД «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»: КОМПОНЕНТИ ТА СТРУКТУРА

Концепція «Простори щастя» в школах» базується на інтегрованому підході, який поєднує кілька ключових компонентів. Цей підхід дозволяє працювати комплексно і сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку особистості дітей, стабільності в освітньому процесі та підтримки психічного здоров'я в умовах війни.

1. **Компонент психосоціальної підтримки в освіті** — надання підтримки дітям, педагогам і батькам через різноманітні заходи, спрямовані на відновлення емоційної стійкості, полегшення пережитих травм і адаптацію до складних умов війни. «Простори щастя» сприяють створенню сталого психоемоційного клімату в шкільних колективах, забезпечуючи стійкість не лише окремих осіб, а й цілих шкільних спільнот.
2. **Компонент «Дитячі парламенти в дії»** орієнтований на розвиток активної громадянської позиції у дітей, зміцнення їхніх соціальних навичок та підвищення рівня соціальної відповідальності. Він зосереджений на залученні учнів до процесу прийняття рішень щодо важливих аспектів шкільного життя та розвитку громади. Через організацію та підтримку шкільних парламентів діти отримують можливість активно впливати на середовище, в якому вони живуть, та висловлювати свої думки, потреби і пропозиції щодо соціальних ініціатив та покращення життя в школі, громаді.

3. **Адвокаційний компонент.** Активна робота над включенням нових шкіл до проєкту дозволяє розширювати географію проєкту та забезпечувати підтримку більшій кількості учнів і педагогів. Це також включає проведення кампаній з підвищення обізнаності серед зацікавлених сторін про важливість та досвід Карітасу у впровадженні психосоціальної підтримки в освіті, адвокацію за створення безпечних освітніх просторів в умовах війни.
4. **Методичний компонент.** У межах проєкту розробляються єдині стандарти «Безпечного простору Карітас» в школах, що включають методики психосоціальної підтримки, мінімальні вимоги до обладнання приміщень та створення рекомендацій для впровадження цього стандарту в інших школах, навчання вчителів нових шкіл програмам Карітас, сертифікацію учасників та підвищення кваліфікації вчителів в напрямку МНПСС в освіті. Єдині стандарти «Просторів щастя» Карітас сприятимуть сталості та ефективності проєкту, дозволяючи поширювати найкращі практики на нові школи. Навчання педагогів і сертифікація учасників забезпечують професійне зростання та впровадження сучасних підходів у психосоціальній підтримці.
5. **Компонент стратегічного партнерства.** Цей компонент спрямований на створення тісної співпраці з відділами, департаментами та МОН, а також іншими зацікавленими сторонами. Партнерство на місцевому рівні дозволить забезпечити більш широке охоплення проєкту, сприяти його стійкості та створити умови для довгострокового розвитку та залучення нових шкіл.
6. **Компонент інноваційних практик** («Шлях супергероя», ToT (Training of Trainers — тренінг для тренерів, власна Програма Карітас), табори для батьків, набори для психологів, курс «Стрес-менеджмент для освітян» та інші). Цей компонент зосереджений на впровадженні новітніх методик та технологій для проведення психосоціальних тренінгів, орієнтованих на підвищення емоційної стійкості учнів, педагогів та батьків через творчі, ігрові та інтерактивні методи.
7. **Компонент моніторингу та оцінки результатів.** Цей компонент передбачає систематичний збір даних (початкове, проміжне та кінцеве опитування анкетами, дружніми до дитини), аналіз ефективності заходів та результатів програми (фокус групи, опитування, зовнішня оцінка проєкту), що дозволить адаптувати підходи відповідно до потреб учасників та забезпечити сталий розвиток проєкту через постійну оцінку та удосконалення.

Інтеграційний формат забезпечує комплексний підхід. Це, своєю чергою, допомагає забезпечити підтримку учасників освітнього процесу, навіть у період війни та постійної невизначеності.

ГЕОГРАФІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ЗОНУВАННЯ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»

Географічні пріоритети:

- Території, що приймають переміщених дітей та вчителів. Громади, які приймають велику кількість дітей та вчителів, переміщених внаслідок війни.
- Відвойовані території. Території, на яких раніше велися активні бойові дії і які відвойовані Урядом України.
- Прифронтна зона.
- Сільські школи, де є найбільша потреба.

Рекомендація освітнього кластера

З урахуванням зазначених географічних пріоритетів, рекомендується зосередити діяльність у громадах, які приймають найбільшу кількість внутрішньо переміщених дітей та вчителів, а також у тих, що розташовані на відвойованих та прифронтних територіях. Особлива увага має бути приділена сільським школам із найбільш гострою потребою у підтримці.

Детальні аналітичні дані та візуалізації можна переглянути за посиланням: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiazWM5MGI5ODctYWQ1Ni00ZGYyLWl0NDctNDY1ODRkMjFkMTBiliwidCI6Ijc3NDEwMTk1LTE0ZTEtNGZiOC05MDRiLWFiMTg5MjAyMzY2NyIsImMiOiJh9>

Пріоритетом Карітасу України є масштабування проєкту на всю мережу організацій Карітас по всій країні. Це означає, що діяльність із впровадження «Просторів щастя» буде поступово розширюватися і охоплювати всі регіони, де працюють підрозділи Карітас. Такий підхід дозволить забезпечити максимально широке покриття підтримкою вразливих дітей та педагогів у різних куточках України.

Для зручності та наочності розташування регіональних відділень Карітас України можна переглянути інтерактивну карту за посиланням: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1PEjvI5iqLh4jSDBf2vKwUIX478&ll=47.658923224167864%2C31.764674750000054&z=6>

ПРОПУСКНА СПРОМОЖНІСТЬ І РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пропускна спроможність простору на рік становить 495 дитини.

- Діти: 1 простір (72 кв. м.) — 12 дітей в групі x 2 заняття в день x 24 дні x 12 місяців x 2 працівники (50%) / 7 обов'язкових зустрічей = 494 дитини.
- Батьки: 50 батьків x 4 тренінги x 12 місяців
- Педагоги: 40 педагогів x 4 тренінги x 12 місяців

Вартість створення та утримання 1 простору — 60 000 євро на рік.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ «ПРОСТОРІВ ЩАСТЯ»

Основною програмою проєкту є «Безпечний простір»¹⁰ — корекційно-розвиткова програма, розроблена Центром психічного здоров'я та психосоціального супроводу Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА)¹¹. Метою цієї програми є підвищення стійкості дітей до наслідків стресу після психотравматичних подій.

Методика «Безпечний простір» ґрунтується на холістичному підході, поєднуючи науково обґрунтовані рекомендації, визнані на міжнародному рівні, з практичним досвідом авторів роботи в умовах військового конфлікту. Програма спрямована на зниження рівня дистресу у дітей і покращення їхнього психосоціального благополуччя шляхом посилення стресостійкості та резильєнтності. Вона була схвалена Міністерством освіти та науки України і реалізується за підтримки підготовлених соціальних педагогів Карітас.

¹⁰ БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу у дітей дошкільного віку та школярів

¹¹ Провідна установа в Україні у сфері психологічних досліджень та охорони психічного здоров'я.

Згідно з результатами незалежного оцінювання, існують переконливі докази того, що програма сприяє посиленню резильєнтності дітей, їх здатності впоратися з несприятливими умовами тривалої кризи. Оцінка також підтверджує, що методика «Безпечний простір» значно знижує рівень травматичного стресу та інтенсивність емоційних та поведінкових проблем у дітей, що є ознакою її позитивного впливу на психічне здоров'я та загальний рівень психосоціального благополуччя учасників програми.

Програма «Простори щастя» активно впроваджувалася в 2022-2023 роках, коли 2020 шкіл з усієї України взяли в ній участь, а 7885 вчителів пройшли навчання за цією програмою. Карітас України впроваджує цю методологію з 2017 року.

Заняття для дітей включають **3 модулі**:

- Модуль для дітей дошкільного віку «В надійних обіймах».
- Модуль для учнів початкової школи «На крилах підтримки».
- Модуль для учнів основної школи «Простір моїх змін».

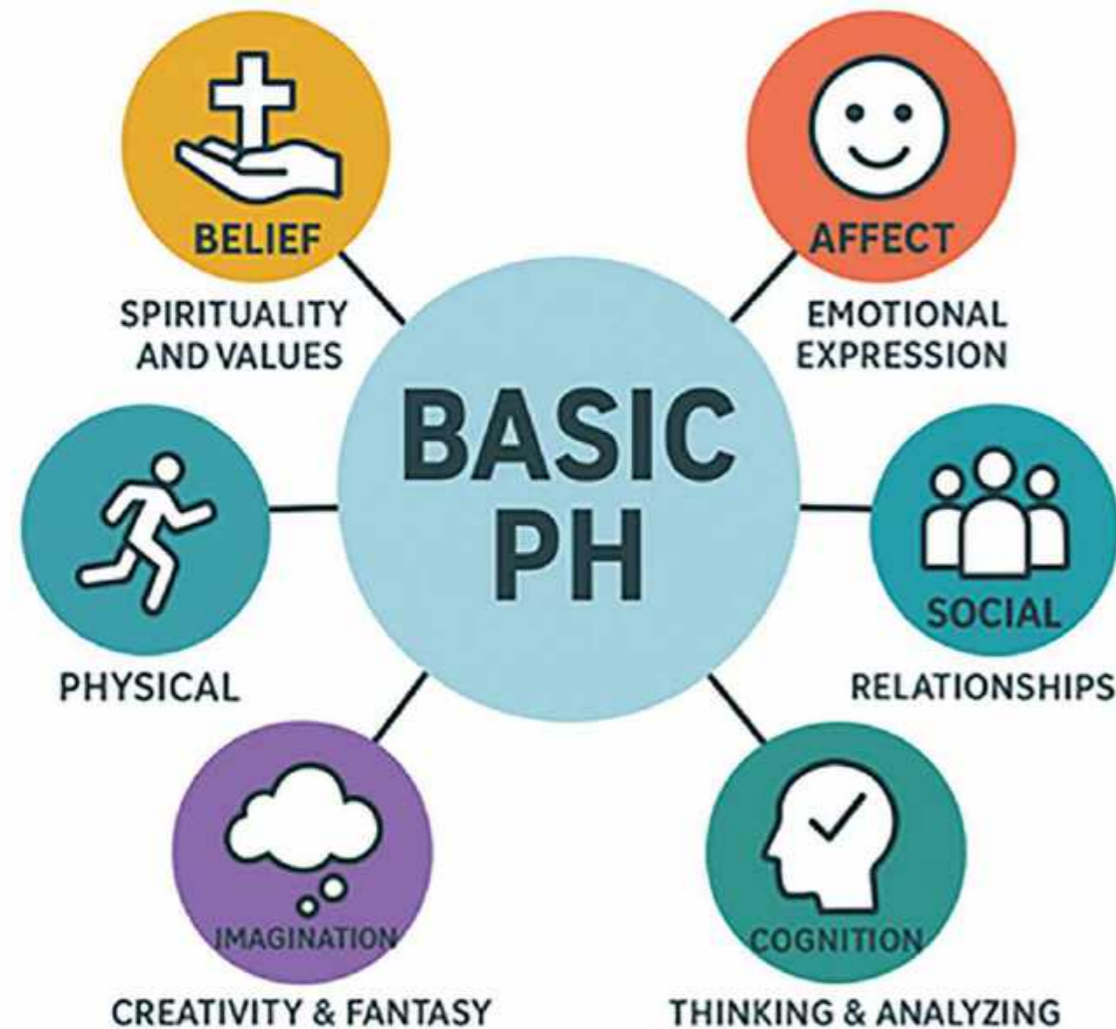
та **7 тем занять**:

1. Встановлення контакту.
2. Вивчення потреб
3. Керування реакціями
4. Вирішення конфліктів
5. Позитивні активності
6. Позитивне мислення
7. Відновлення соціальних зв'язків.

7 сходинок Програми або чому навчаються діти під час занять «Безпечного простору».

Через всі 7 занять наскрізно проходить Ресурсорієнтована модель стресодолання BASIC Ph.¹² Модель BASIC Ph допомагає швидко оцінити існуючі стратегії подолання кризи та поточний емоційний стан дитини. Модель BASIC Ph дає можливість зрозуміти, що стрес можна долати різними способами. Також демонструє, що всі люди долають стрес по-різному. Саме тому немає універсальних способів долаття стресу, не може бути і універсальних порад щодо поведінки в стресових ситуаціях.

Програма емоційної підтримки і професійного зростання,¹³ розроблена й апробована авторським колективом у відповідь на запит МОН України під час спільного проекту «Карітас України», який реалізується у 2017–2021 роках у п'ятикілометровій зоні на лінії розмежування на сході України. Програма дає змогу формувати в педагогів навички самостійного психоемоційного відновлення, підтримувати розвиток загальних педагогічних навичок, створювати в педагогічному колективі атмосферу, що сприяє особистісному розвитку, формувати центрований на дитині стиль викладання.

Програма тренінгів для батьків «Безпечний простір», спрямована на створення простору, де батьки можуть у доброзичливій атмосфері поділитися своїм досвідом, тривогами й потребами, розділити складні почуття з іншими батьками і здобути підтримку,

допомогу фахівця/фахівчині. Ця програма складена таким чином, щоб практикуючі психологи та соціальні педагоги могли використовувати їх у своїй роботі. Окрім програми тренінгів доступні презентації для проведення занять.

Програма тренінгів для батьків «Безпечний простір» є важливим інструментом для підтримки батьків у їхньому прагненні створити здорову, безпечну і підтримуючу атмосферу в родині.

«Дитячі парламенти в дії»¹⁴ — це методика, розроблена міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині»» у рамках регіональної програми «Мрій. Досягай. Усвідомлюй. Виражай», яка впроваджується за підтримки Карітасу Австрії у Молдові, Румунії та Україні. В основі методики «Дитячі парламенти в дії» — переконання, що лише надаючи дітям можливість відчувати власну відповідальність і проявити активність, можна зміцнити їхню життєву стійкість, готовність до самостійності й активної участі у житті суспільства. Дитячий парламент — це простір, у якому підлітки навчаються бути активними та відповідальними громадянами, реалізуючи одне з ключових прав дитини — право на участь.

¹² <https://arpp.com.ua/articles/resursooriyentovana-model-stresodolannya-basic-ph/>

¹³ Програма емоційної підтримки і професійного зростання, Методичний посібник

¹⁴ ДИТЯЧІ ПАРЛАМЕНТИ В ДІЇ. ЧИТАНКА ДЛЯ КООРДИНАТОРІВ

РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ: ВПЛИВ НА ДІТЕЙ, БАТЬКІВ ТА ПЕДАГОГІВ

Прямі результати: охоплено 12 436 дітей, 1 999 батьків та 15 20 вчителів.

Фінальне дослідження, проведене НаУКМА у травні 2024 року, підтверджує ефективність проєкту:

Проміжні результати:

- 67,3% дітей покращили свій психоемоційний стан після участі в заходах з психосоціальної підтримки;
- 83% дітей використовують позитивні стратегії подолання стресу;
- 94,8% вчителів застосовують набуті навички з управління стресом у своїй професійній діяльності;
- 85% школярів, охоплених проєктом, відчувають підтримку з боку своїх родин та шкільної громади;
- 70,5% вчителів покращили здатність будувати довірливі стосунки з учнями завдяки курсу «Безпечний простір»;
- 92% батьків застосовують знання про позитивне батьківство та стратегії подолання стресу.

Довгострокові зміни: Покращення психосоціального благополуччя дітей.

Ці результати свідчать про значну користь проєкту для учнів, педагогів і батьків, і є доказом його важливості у підтримці психоемоційного здоров'я в умовах війни.

Вплив на дітей

Реалізація проєкту у школах вже дала значні результати, підтверджені незалежним зовнішнім оцінюванням¹⁵ та фінальним дослідженням НаУКМА.¹⁶ Цей проєкт допоміг не лише забезпечити та захистити права дітей на розвиток та освіту, але й ефективно **зберегти їхнє дитинство в умовах війни**. Глибоке розуміння потреб дітей, їхніх батьків і вчителів, а також відданість команди проєкту стали основою для досягнення всіх запланованих цілей.

Запропонована проєктом програма, по суті спрямована на надання соціально-психологічної підтримки дітям шкільного віку, трансформувалася і стала важливим підсиленням системи шкільної освіти в трьох регіонах України після повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Проєкт гармонійно доповнює послуги системи освіти, стаючи важливим інструментом у впровадженні концепції Нової Української Школи як у містах, так і в сільських громадах.

За спостереженнями педагогів і класних керівників, заняття в Просторах Карітас сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку дітей, покращують їхнє психосоціальне самопочуття та допомагають вдосконалювати соціально-емоційні навички. Учасники проєкту виявляють і розвивають свої сильні сторони, будують позитивні стосунки з однолітками та краще справляються зі стресом.

Серед ключових результатів варто відзначити розвиток емоційного інтелекту, подолання стресових симптомів, формування екологічної свідомості та здорових стосунків у родині й громаді. Діти стали впевненіше долати страхи, тривогу й стрес, що позитивно вплинуло на їхнє ставлення до майбутнього.

Проєкт також забезпечив соціалізацію дітей через спільну участь у заходах різних вікових груп, що сприяло розвитку емпатії, взаємопідтримки та кращого розуміння потреб однолітків.

Крім того, участь у проєкті позитивно позначилася на розвитку критичного мислення, ініціативності, громадської свідомості, а також на здатності застосовувати набуті знання у повсякденному житті. Було помітно зростання емпатії, толерантності, здатності до самостійного прийняття рішень, покращення успішності в школі та зміцнення сімейних відносин. У громадах підвищився запит на заходи з психологічної підтримки для дітей і батьків.

Ефективність проєкту підтверджується численними фотоматеріалами, відгуками дітей і батьків, які були зібрані й представлені в Просторах.

¹⁵ Зовнішня оцінка проєкту звіт. Червень 2024.

¹⁶ ЗВІТ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ Назва проєкту: «Психосоціальна допомога дітям шкільного віку на території Одеської, Тернопільської, Хмельницької областей під час війни в Україні»

Вплив на батьків

Ключова мета залучення батьків/доглядальників — створити середовище у родині, в якому буде більше підтримки та турботи, з переконанням, що досягнення стійкості до стресу та покращення психологічного здоров'я дітей є можливим за умови залучення батьків/доглядальників до проєктної діяльності, так як вони перебувають у таких самих стресових умовах, які послаблюють їхню можливість підсилювати життєстійкість дітей та їхню спроможність справлятися зі складними ситуаціями. Батьки, які брали участь у тренінгах з психосоціальної підтримки, висловили своє задоволення та бажання продовжувати заняття, розширюючи їх тематичне наповнення.

Впровадження активностей проєкту мало вплив і на поліпшення відносин між дітьми, учасниками проєкту, та їхніми батьками/доглядальниками. Зокрема було виявлено,¹⁷ що не тільки зріс рівень довіри, але і покращилось спілкування між батьками та дітьми. Тоді як для деяких батьків це стало результатом підвищення рівня усвідомленості своєї ролі батька/матері та безпосереднього залучення до активностей, організованих в межах проєкту. Цікаво, що у багатьох випадках такі зміни відбулись як наслідок формування міцних зв'язків між дитиною та значущим дорослим — працівником Карітас та її однолітками, які теж були учасниками програми.

Психологині та фахівчині Просторів відмічають позитивну динаміку в поведінці батьків, залучених до психоосвітніх сесій. Водночас батьки (мами), які брали участь у психоедукаційних тренінгах в Просторі Карітас, зазначили, що ще б хотіли відвідувати тренінги, навчання, оскільки бачать результат щодо підвищення своєї стресостійкості та покращення розуміння поведінки своїх дітей.

Цікавим є те, що активні батьки, які відвідували тренінги, сьогодні допомагають соціальним працівникам в проведенні занять для дітей, майстер-класів для педагогів та планують на волонтерських засадах долучитись до літнього таборування. Це свідчить про високу ступінь громадянської активності, довіри до проєкту та підкреслює зацікавленість батьків у вихованні й розвитку своїх дітей. Така ініціатива також демонструє важливість спільної роботи батьків, педагогів та соціальних працівників Карітас для створення сприятливого середовища для дітей.

Зазначимо, що належною практикою поступово стає проведення батьківських зборів в кімнаті «Безпечний простір». Під час зборів такого формату батьки обговорюють важливі питання щодо розвитку та виховання дітей, діляться досвідом та отримують підтримку. Це знижує рівень тривожності та стресу серед батьків, підвищує їхню обізнаність у питаннях дитячої психології та розвитку, а також сприяє зміцненню шкільної спільноти. В результаті, діти отримують більш якісну підтримку та увагу як у школі, так і вдома, що позитивно впливає на їхній загальний розвиток та навчальні успіхи.

Вплив на педагогів

Проєкт «зайшов» в школи, в систему освіти. Формальна освіта стала партнером Проєкту, який реалізовував неформальну освіту, що допомогло екологічно та гармонійно залучити велику кількість бенефіціарів, в тому числі й педагогів, до участі в Проєкті.

Проєкт враховує специфічні потреби педагогів, активно впроваджуючи супервізійний супровід та постійну підтримку від психологів і місцевих координаторів Карітасу. Це сприяє позитивному впливу на шкільну політику та систему неформальної освіти, створюючи потужну платформу для інтеграції «Безпечних просторів» у освітні програми.

Під впливом Проєкту вчителі намагаються поступово відходити від традиційної класно-урочної системи, в центрі якої оцінка, яка «переслідує дитину, додає навантаження». Проєкт позитивно впливає на шкільні політики в проєктних школах, а також на систему неформальної освіти у своїй громаді, демонструючи позитивний приклад цілісних підходів у роботі Безпечних просторів Карітасу. Фіксується покращення клімату в педагогічному колективі, в якому є різні вікові групи фахівців, діяльність проєкту мінімізує конфлікти та просуває ненасильницьке спілкування.

В проєкті впроваджуються попередньо випробувані елементи роботи з вчителями за методом «каскадна турбота»¹⁸ в такій послідовності: 1) «допоможи собі сам» (аптечка ресурсів), 2) підтримка довіреної особи, 3) вільні діалоги з колегами та, після навчання, 4) індивідуальні супервізії в школі чи за її межами.

Найбільш важливі покращення у знаннях вчителів, які беруть участь у проєкті щодо спеціальних підходів та технік підтримки себе та інших, які проживають під впливом тривалого конфлікту, включаючи використання емоційного діалогу та стосунки з учнями, розуміння поведінки та реакцій дітей, та способів справлятися з власним стресом. Багато вчителів зазначають що тренінг «Безпечний простір для вчителів» та подальша підтримка, яку вони отримували від Карітасу, сприяли покращенню їхньої роботи та покращили здатність допомоги дітям.

Також соціальними працівниками було започатковано ще один напрямок роботи з педагогами, направлений на фізичну активність — Карітас Йога. Це проведення занять з йоги для педагогів з метою покращення їхньої психологічної культури спілкування та взаємодії. Така ініціатива позитивно впливає на педагогів, адже заняття допомагають знизити рівень стресу, підвищити емоційну стійкість та поліпшити загальний психоемоційний стан. В результаті, педагоги стають більш спокійними, врівноваженими та готовими до конструктивної взаємодії з учнями та колегами.

¹⁸ Через компонент коучингу продемонструвати вчителям, що таке «Безпечний простір» для педагога.

¹⁷ FINAL EXTERNAL EVALUATION REPORT_4 June 2024, page 34.

ФОРМИ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ПЕДАГОГАМИ ТА БАТЬКАМИ

Цей розділ містить практичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми, педагогами та батьками у «Просторах щастя». Форми роботи представлені у вигляді мозаїки, що дозволяє фахівцям адаптувати їх відповідно до вікових особливостей дітей і напрямів діяльності конкретного «Простору щастя» в школі. Такий підхід забезпечує гнучкість у плануванні заходів та їх ефективне впровадження.

Конструктор включає обов'язкові та змінні елементи:

- **Обов'язкові елементи** — це мінімальний пакет інтегрованих послуг, що є основою діяльності. Вони охоплюють:
 - захист дітей;
 - освіту.

- **Змінні елементи** — це додаткові заходи, які роблять кожен простір «Щасття» унікальним, підкреслюють його індивідуальність та враховують особливості місцевої громади. Вони можуть включати:
 - розвивальні та творчі заняття, ігри та спорт;
 - структуровані заняття з методології «Безпечний простір» НаУКМА;
 - спеціалізовані тренінги та майстер-класи для дітей;
 - тематичні заходи та інтерактивні сесії;
 - воркшопи з розвитку життєвих навичок;
 - спортивні й арт-терапевтичні активності.
 - заняття з психологом.

Такий підхід дає змогу створювати інклюзивне, безпечне та розвивальне середовище для дітей, педагогів і батьків, сприяючи їхній психологічній стійкості та соціальній інтеграції.

Запорукою успіху роботи «Просторів щастя» є ретельна та кропітка підготовка до кожного заходу. Саме продуманий підхід, увага до деталей і відповідальне планування дозволяють створити якісний простір для взаємодії, розвитку та підтримки дітей, педагогів і батьків.

Для розробки **мозаїки можливостей Карітас в «Просторах щастя»** команда Карітас провела масштабні консультації, аби врахувати реальні потреби та досвід роботи в «Просторах щастя». У процесі обговорень було залучено 36 співробітників із 36 шкіл у трьох областях України. До консультацій також долучилися 500 дітей та 200 батьків, що дозволило отримати комплексне бачення ефективних підходів до роботи. Ця співпраця стала основою для створення інструментарію, який відповідає реальним викликам та забезпечує якісну підтримку для кожного учасника «Просторів щастя».

Респонденти підтвердили, що важливо зосередитися на глибшому розумінні індивідуальних потреб дітей та узгодженні стандартів захисту дитини. В цьому контексті допоможе комплексне поєднання різних форм роботи, що варіюються залежно від напрямів діяльності.

Напрями роботи «Просторів щастя» в школах:

- Змістовне дозвілля
- Спортивні активності
- Неформальна освіта
- Просвітницько-профілактична діяльність
- Творчість, мистецтво і самовираження
- Психосоціальна підтримка та психологічне консультування
- Екологічна освіта та свідомість
- Професійна орієнтація та кар'єрний розвиток
- Інноваційні напрями та проекти розвитку «Дитячі парламенти».

Змістовне дозвілля

Змістовне дозвілля в «Просторах щастя» — це не лише про відпочинок, але й про можливість для дитини розвиватися, відкривати нові сторони себе та планувати майбутнє через гру, спілкування та творчість.

Дозвілля у «Просторах щастя» поєднує активні й пасивні форми відпочинку, сприяє емоційній розрядці та формує позитивний соціальний досвід для дітей.

Приклади змістовного дозвілля в «Просторах щастя»:

- творча діяльність (майстер-класи, арттерапія, DIY-проекти);
- розвиток життєвих навичок і неформальне навчання (цікаві знання поза шкільною програмою, самоосвіта);
- фізична активність (руханки, спортивні ігри, елементи туризму);
- хобі та гурткові заняття (музика, малювання, конструювання тощо);
- святкові та ігрові події (квести, тематичні дні, свята);
- зустрічі та діалоги з рольовими моделями (наприклад, з поліціантами, рятувальниками ДСНС, психологами, соціальними працівниками);
- спілкування в безпечному просторі з однолітками та дорослими.

У «Просторах щастя» також важливо створювати умови для **пасивного дозвілля**, адже це допомагає дитині відновлювати ресурс і знижувати стрес. Це можуть бути куточки релаксації, перегляди фільмів чи читання у затишній атмосфері.

Спортивні активності

Спортивні активності в «Просторах щастя» допомагають залучати дітей до здорового та активного способу життя, позитивно впливають на фізичне та психоемоційне благополуччя. Цей напрям сприяє зміцненню командного духу, розвитку координації, витривалості та навичок співпраці.

Особливу увагу в «Просторах щастя» приділяють безпеці дітей під час спортивних заходів. Перед початком активностей персонал завжди оцінює можливі ризики й планує, як їх уникнути або мінімізувати.

Формати та приклади активностей:

- Командні ігри: футбол, баскетбол, волейбол, мініфутбол.
- Індивідуальні активності: настільний теніс, бадмінтон, шахи, шашки.
- Руханки та енергопаузи: короткі фізичні вправи між іншими заходами, фізкультурні хвилинки.
- Танцювальні активності: спортивні танці, флешмоби, брейкданс, хіп-хоп.
- Активності на свіжому повітрі: чирлідінг, спортивні квести, велопрогулянки, естафети, туристичні мініпоходи (за можливості).
- Змагання та естафети: спортивні конкурси, ігрові змагання.
- Спеціалізовані секції: тренування або гуртки за інтересами (напр. танцювальні, спортивні або шахові секції).

Неформальна освіта

Неформальна освіта в «Просторах щастя» доповнює формальну систему навчання, надаючи дітям та дорослим можливість отримувати нові знання та навички у доступній, гнучкій та інтерактивній формі. Такий підхід сприяє всебічному розвитку особистості, стимулює цікавість до навчання та відкриває нові горизонти самореалізації.

У «Просторах щастя» неформальна освіта організовується у вигляді короткотривалих програм — майстер-класів, тренінгів, ігрових занять або навчальних курсів. Головний акцент — на адаптації змісту до потреб та інтересів учасників.

Неформальна освіта не передбачає отримання офіційної кваліфікації, проте вона збагачує життєвий досвід учасників, сприяє розширенню світогляду та розвитку особистісного потенціалу.

Формати та приклади активностей:

- Життєві навички: програми з розвитку комунікації, емоційної грамотності, критичного мислення, командної роботи; ігрові заняття; воркшопи.
- Іноземні мови: заняття у легкій, ігровій формі, інтерактивні мовні клуби.
- Творчо-культурний розвиток: технічні, соціальні та мистецькі майстер-класи; заняття з культурної грамотності; освітні арт-події.
- Підготовка до школи: ігрові курси для дітей дошкільного віку.
- Профорієнтація: зустрічі з фахівцями, дебати, профорієнтаційні заходи, проекти в командах.
- Освітні клуби та курси: дебатні клуби, освітні мінікурси, проектна діяльність.

Просвітницько-профілактична діяльність

Просвітницько-профілактичний напрям «Просторів щастя» передбачає проведення заходів, спрямованих на формування в дітей та підлітків життєво важливих навичок для підтримки їхньої життєздатності, життєстійкості та психосоціального благополуччя. Цей компонент допомагає зміцнювати як фізичне, так і психічне здоров'я учасників, підтримує гармонійний розвиток особистості.

У «Просторах щастя» особливу увагу приділено створенню безпечного простору для відвертих розмов та навчання, де діти можуть відкрито ділитися власним досвідом та отримувати важливі знання у форматі, що відповідає їх віковим особливостям.

Усі заходи враховують вік та особливості аудиторії, базуються на принципах безпечного середовища та передбачають активне залучення учасників до обговорення й моделювання реальних життєвих ситуацій.

Формати та приклади активностей:

- Здоров'я та психогігієна: формування здорового способу життя, заняття з основ гігієни та самоогляду.
- Профілактика насильства та правопорушень: бесіди, рольові ігри, кейс-аналіз, заняття про булінг, насильство та безпеку.
- Мінна безпека: інтерактивні заняття, тематичні дні («День безпеки»), ігрові квести.
- Репродуктивне здоров'я: вікові інформаційні сесії про статеве виховання, тілесність і стосунки.
- Комунікація та конфлікти: розвиток навичок ненасильницького спілкування, вирішення конфліктів, групові обговорення.
- Освітні формати: інтерактивні лекції, тренінги, перегляд відео з обговоренням, створення пам'яток та буклетів, тематичні виставки.

Усі заходи в межах цього напрямку враховують вік та особливості аудиторії, базуються на принципах безпечного середовища та передбачають активне залучення учасників до обговорення та моделювання реальних життєвих ситуацій.

Творчість, мистецтво і самовираження

Культурно-мистецький напрям «Просторів щастя» об'єднує різноманітні форми мистецтва, які можуть бути інтегровані у діяльність Простору як у вигляді активної творчості дітей, так і через ознайомлення з творчим доробком митців.

Цей компонент допомагає учасникам розвивати нові сучасні компетентності, відкривати свої таланти та здібності, посилювати почуття успіху та самореалізації, сприяє взаємонавчанню й розвитку технічних та художніх навичок.

Культурно-мистецькі активності підтримують емоційний стан дітей і відкривають нові можливості для самовираження.

Культурно-мистецький напрям у «Просторах щастя» сприяє гармонійному розвитку дітей, зміцненню їхнього емоційного стану та відкриттю нових шляхів для самовираження.

Формати та приклади активностей:

- Мистецькі майстер-класи: малювання, ліплення, графіка, 3D-малювання, 3D-моделювання, сучасні мистецькі техніки (графіті, цифрове мистецтво).
- Знайомство з мистецтвом: зустрічі з митцями, майстрами, творчими діячами; літературні читання, поетичні вечори.
- Виставкова діяльність: організація виставок дитячих робіт, арт-проектів, тематичних презентацій.

- Тематичні дні мистецтв: День театру, День фотографії, День народного мистецтва, День кіно.
- Театральна та кіноактивність: театральні постановки, імпровізаційні вистави, кіноклуби з переглядом і обговоренням.
- Спільні творчі проекти: створення муралів, інсталяцій, командна робота над арт-об'єктами.
- Творчі конкурси: організація мистецьких змагань, конкурсів за жанрами та віковими групами.

Психосоціальна підтримка та психологічне консультування

Психосоціальна підтримка — це цілісний підхід до турботи про психічне здоров'я та емоційне благополуччя дітей і дорослих у шкільному середовищі. У «Просторах щастя» цей напрям охоплює не лише індивідуальну психологічну допомогу, а й розвиток навичок саморегуляції, підтримку соціальних зв'язків, профілактику стресу, емоційного вигорання та конфліктів.

Психолог, що працює в «Просторі щастя», взаємодіє з учасниками освітнього процесу — дітьми, батьками, педагогами — як у форматі консультацій, так і через тренінги, групові заняття, арт- і казкотерапію. У фокусі — формування безпечного простору, де кожен може отримати підтримку, бути почутим і навчитися дбати про власний емоційний ресурс.

Формати та приклади активностей:

- Індивідуальна підтримка: психологічні консультації для дітей та батьків, перенаправлення у разі потреби.
- Групова робота: групи підтримки для дітей та дорослих, тематичні заняття для стабілізації емоційного стану.
- Тренінги та психоедукація: розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції, впевненості в собі; інтерактивні вправи.
- Арт- і казкотерапія: арттерапевтичні заняття, казкотерапія та інші форми роботи з дітьми молодшого віку.
- Підтримка батьків: батьківські клуби, психоосвітні зустрічі, профілактика емоційного вигорання, підтримка батьківського ресурсу, запобігання сімейним конфліктам.
- Соціальні навички: вправи на розвиток співпраці, «кола підтримки», командоутворення (team-building).
- Кризова допомога: стабілізаційні вправи для дітей у стресових ситуаціях.

Простори щастя» є безпечним середовищем, де діти та дорослі можуть отримати своєчасну психологічну підтримку, що сприяє гармонійному розвитку та зміцненню добробуту родини.

Екологічна освіта та свідомість

Екологічна освіта в «Просторах щастя» спрямована на формування у дітей усвідомленого ставлення до природи та відповідального використання ресурсів. Цей напрямок допомагає розвивати екологічну свідомість, навчає цінувати довкілля і діяти задля його збереження.

Особливу увагу приділяють інтеграції знань про екосистеми, переробку відходів та енергоефективність у повсякденне життя дітей. Важливо, що діти навчаються працювати в команді, щоб разом долати екологічні виклики.

Формати та приклади активностей:

- Майстер-класи з виготовлення виробів з вторсировини;
- Екологічні квести на свіжому повітрі;
- Ознайомлення з принципами сортування сміття та компостування;
- Вивчення ролі комах та тварин у природі через інтерактивні ігри;
- Організація акцій з прибирання території;
- Творчі проекти з екологічної тематики, наприклад, малюнки, плакати, колажі.

Професійна орієнтація та кар'єрний розвиток

Цей напрямок допомагає дітям ознайомитися з різними професіями, розкрити свої інтереси та здібності, а також розробити плани особистого розвитку та майбутньої кар'єри. Програма сприяє формуванню відповідального ставлення до вибору професії та розвитку навичок, необхідних на сучасному ринку праці.

Особливу увагу приділяють розвитку критичного мислення, комунікативних та організаційних здібностей, а також навчанню планувати власний професійний шлях.

Формати та приклади активностей:

- Професійні ігри та рольові моделі;
- Воркшопи з розвитку м'яких навичок (комунікація, тайм-менеджмент);
- Зустрічі з представниками різних професій;
- Тести та вправи на визначення інтересів та здібностей;
- Створення персональних «кар'єрних мап» та планів;
- Проекти з розробки стартапів або власних ініціатив.

Інноваційні напрями та проекти розвитку «Дитячі парламенти»

Проект «Дитячі парламенти» у «Просторах щастя» створює майданчик для розвитку лідерських якостей, громадянської відповідальності та участі дітей у прийнятті рішень. В рамках цього напрямку діти знайомляться з основами демократії, правами та обов'язками, вчать вести діалог і співпрацювати заради спільних цілей.

Особливим інноваційним елементом є серія з 6 інформаційних стендів «Ментальне здоров'я — шлях супергероїв», яка допомагає дітям зрозуміти важливість психічного здоров'я, навчитися розпізнавати стрес та способи подолання труднощів через інтерактивний та образний підхід.

Формати та приклади активностей:

- Робота в дитячих парламентах та дискусійних клубах;
- Організація громадських ініціатив та соціальних кампаній;
- Вивчення прав дитини через ігрові методи;
- Використання стендів «Ментальне здоров'я — шлях супергероїв» для навчання дітей емоційній грамотності та саморегуляції;
- Тренінги з лідерства та командної роботи;
- Проведення молодіжних форумів та публічних обговорень.

Унікальні напрями діяльності «Просторів щастя» в школах

Простори щастя» в закладах освіти — це не лише безпечне середовище для емоційного відновлення та відпочинку учнів, а й майданчик для розвитку їхнього потенціалу через унікальні формати роботи.

В умовах шкільного «Простору щастя» є можливість створити власний неповторний імідж завдяки унікальному напрямку діяльності, який відповідає потребам саме цієї

шкільної спільноти. Діти та підлітки у шкільному просторі мають різний рівень зацікавленості та запиту на підтримку, проте вони завжди відкриті до креативних і нестандартних підходів.

Освітнє середовище школи дає змогу поєднувати потенціал педагогів та інших фахівців, які можуть реалізувати свої навички і знання поза рамками шкільної програми. Таким чином, у «Просторі щастя» можна створювати напрями діяльності, що надихають дітей на розвиток, творчість і співпрацю.

Наприклад:

- якщо серед відвідувачів є підлітки, зацікавлені в інженерії чи технічній творчості, фахівець із відповідними знаннями може організувати заняття з конструювання, створення моделей розвивальних ігор або STEM-майстерні;
- якщо учні захоплюються літературою чи медіа, можна заснувати шкільний літературний клуб, редакцію «Простору щастя», де учасники писатимуть статті, створюватимуть шкільний блог або газету;
- якщо у школі є діти з інтересом до кіно чи театру — організувати кіноклуб, театральну студію або відеомайстерню для зйомок шкільних проєктів.

Унікальний напрям «Простору щастя» в школі допоможе зробити цей простір не просто місцем відпочинку, а платформою для реалізації талантів, самовираження та нових відкриттів.

Важливо проаналізувати сильні сторони своєї команди та ресурси школи, щоб створити власний «простір унікальності» для дітей та підлітків.

Виїзні заходи

Окремою категорією є виїзні заходи, якщо персонал «Просторів щастя» може забезпечити такі активності.

Виїзні заходи — це активності поза приміщенням дитячих «Просторів щастя», наприклад, у парку або в іншому закладі, де є можливість популяризувати діяльність простору. Виїзні заходи обов'язково зазначаються в графіку роботи простору, а також на сторінках у соціальних мережах.

Події та заходи в просторах щастя» повинні бути не лише різноманітними, а й корисними для розвитку. Вони мають сприяти психосоціальной підтримці дітей та батьків, допомагати в адаптації та інтеграції дітей і сімей.

РІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ У «ПРОСТОРАХ ЩАСТЯ»

1. **Рівень індивідуальної роботи з дитиною.**
 - a. Надання першої психологічної допомоги.
 - b. Індивідуальні консультації щодо прав дитини та можливостей підтримки.
 - c. Виявлення та перенаправлення дітей, які потребують додаткової допомоги.
2. **Рівень групової роботи з дітьми.**
 - a. Проведення тематичних занять, інтерактивних ігор та творчих майстерень.
 - b. Організація спільного активного дозвілля та спортивних заходів.
 - c. Програми соціально-емоційного навчання «Безпечний простір».

3. Рівень роботи з батьками.

- a. Проведення інформаційних сесій щодо виховання та підтримки дітей.
- b. Батьківські ресурси — заходи, дитячо-батьківські заняття.
- c. Формування батьківської спільноти для взаємодопомоги та обміну досвідом.

4. Рівень роботи з педагогами.

- a. Підготовка та проведення тренінгів із соціально-емоційного навчання по методології «Безпечний простір».
- b. «Відкриті діалоги» та супервізії — підтримка педагогів у роботі з дітьми в кризових ситуаціях.
- c. Благополуччя педагога (заходи, майстеркласи, чаювання).

У реальній практиці жодна з форм роботи не здійснюється за суворо встановленим регламентом. Головне — чуйно реагувати на потреби цільових аудиторій, гнучко адаптувати підхід, реалізовувати заплановане та досягати визначених цілей.

Для ефективного проведення заходів на будь-якому рівні організації важливо:

- ретельно готуватися та детально планувати кожен етап;
- раціонально розподіляти час між різними форматами роботи;
- створювати комфортні та безпечні умови для взаємодії;
- встановлювати зрозумілі правила, надавати чіткі інструкції та забезпечувати рефлексію учасників.

Гнучкість, професіоналізм і уважність до деталей — ключові фактори успішної роботи в «Просторах щастя».

ЯК ЗРОБИТИ «ПРОСТОРИ ЩАСТЯ» ІНКЛЮЗИВНИМИ

Інклюзивність у роботі фахівця

Один із головних бар'єрів на шляху до інклюзії — страх фахівців працювати з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Часто цей страх пов'язаний не зі складністю самої дитини, а з невпевненістю дорослого: «Я не впораюся», «Я не знаю, як правильно діяти», «Я не маю достатнього досвіду». Ці відчуття є природними для людей, які не знайомі з філософією інклюзії. Подолати їх допомагають обізнаність, підтримка колег і щире бажання допомогти дитині включитись у життя.

Що заважає працювати інклюзивно

- Особисті упередження та стереотипи щодо дітей з особливими освітніми потребами.
- Відсутність досвіду або негативний досвід роботи з дітьми з ООП.
- Страх відповідальності, невідомості, помилок.
- Попередній негативний досвід взаємодії (фахівець вважає, що не впорався).
- Побожовання не виправдати очікувань батьків.
- Уникання складних випадків через втому або вигорання.

Що підтримує педагога

- Вмотивований фахівець зможе впоратися з будь-якими викликами.
- Чим вищий рівень обізнаності фахівця, тим нижчий рівень страху та невпевненості
- Щирість у спілкуванні з дітьми й батьками допомагає налагодити контакт.
- Досвід формує майстра, тому не бійтеся отримувати перший досвід створення інклюзивного простору та аналізувати його.
- Командна робота з іншими фахівцями зменшує тиск і відповідальність.
- Визнання свого «я не знаю» — точка зростання, а не слабкість.

Як покращити ситуацію?

- Не робіть дитину «непомітною», включайте її в усі процеси.
- Не поспішайте — адаптація вимагає часу і терпіння.
- Побудуйте успішну взаємодію з батьками.
- Починайте зі знайомства з сильними сторонами дитини — батьки охоче про них розкажуть.
- Ознайомтесь з ефективними прийомами та стратегіями взаємодії з дітьми з урахуванням їх віку, поведінки, розвитку, наявності компетентностей та потенційних можливостей дитини.
- Пам'ятайте: перед вами — дитина, а не її інвалідність. Дитина з інвалідністю — насамперед дитина, окрема особистість з інтересами й уподобаннями.
- Звертайте увагу на можливості дитини, а не на її обмеження.
- Сприймайте індивідуальні відмінності дитини як корисний ресурс, а не як перешкоду.
- Налаштуйтеся на спокійну реакцію в нестандартних ситуаціях.

Мовна чутливість: говорімо без стигми

- Уникайте поділу на «здорових дітей» і «дітей-інвалідів», коректніше говорити про «дитину з інвалідністю» і «дитину без інвалідності».
- Уникайте вживання ярликів на кшталт «інвалід», «жертва», «неповноцінна», «каліка», «відсталий», «хворий», «інклюзивний». Використовуйте вислови на зразок «людина / дитина з ...», «людина / дитина, яка перенесла...», «людина / дитина, яка має...», «людина / дитина, якій складно...», «людина / дитина, у якої виникають труднощі з ...», «людина, яка користується кріслом колісним», «людина з ампутованими кінцівками», «людина, яка не говорить».
- Уникайте зменшувально-пестливих форм чи форм, похідних від назви діагнозу чи порушення, на кшталт «даунятко», «аутик», «візочник», «глухенький», «сліпенький» тощо.
- Не кажіть «особлива дитина», адже всі діти чимось вирізняються.
- Уникайте знеособленого називання: «він», «вона», «той», «цей» тощо.
- Коли бачите дитину з інвалідністю, не говоріть про неї в третій особі, звертаючись до того, хто її супроводжує. Краще розмовляйте із самою дитиною й дайте їй можливість відповісти у зручний для неї спосіб.
- Не вживайте негативних виразів, як-от «страждає на...» — це передбачає, що людині, про яку ви говорите, постійно погано, боляче й у неї немає надії.

Інклюзивна взаємодія з батьками

Інвалідність змінює життя всієї родини. Тому реалізуючи філософію інклюзії в «Просторах щастя», важливо працювати не лише з дитиною, а й підтримувати батьків. Вони — цінні партнери, джерело інформації про особливості дитини, її сильні сторони, поведінку та потреби. Довіра, відкритість і взаємоповага — основа ефективної співпраці.

Що важливо для батьків

- Знати, що їхня дитина у безпеці та відчувається добре.
- Бути почутими — щоб їхні переживання сприймалися серйозно.
- Відчувати підтримку, а не оцінювання.
- Спілкування без повчань, тиску й зверхності.
- Щоб у них не провокували почуття провини.

Як налагодити партнерство

- Почніть із довіри. Дайте батькам відчути, що ви — на одному боці.
- Говоріть про успіхи дитини. Це підтримує мотивацію та зміцнює контакт.
- Надавайте чітку інформацію про функції Простору та можливості підтримки.
- Не очікуйте повної відкритості. Діліться, але не тисніть.
- Зберігайте конфіденційність. Особливо це стосується діагнозів або особливостей розвитку дитини.
- Ставтесь із повагою до мрій і очікувань родини щодо розвитку та соціалізації дитини. Не руйнуйте надію.
- Зважайте на культурні особливості кожної сім'ї.
- Не сприймайте критику як особисту образу. Це теж форма тривоги або болю.
- Залучайте батьків до спільної діяльності. Розділяйте з ними відповідальність. Вони не сторонні — вони частина команди.

Інструмент для порозуміння: техніка «Я-висловлювання»

Це простий і ефективний спосіб уникнути конфліктів і налагодити діалог. Ви говорите про власні переживання, а не звинувачуєте.

Орієнтовна схема побудови «Я — висловлювання»:

1. **Я-висловлювання** починається з вираження особистих почуттів: «Я відчуваю...», «Мені важливо...», «Я переживаю...»
2. **Опис ситуації** — коротко й конкретно пояснюється, що сталося або що викликало певну реакцію: «Коли...», «Коли ви...», «Коли це відбулося...»
3. **Власне переживання** — пояснення, чому це важливо для вас, які почуття виникають у зв'язку з ситуацією: «Це викликає у мене...», «Мені стає...», «Я відчуваю...»
4. **Вибір варіанту для вирішення ситуації** — коректно пропонується, як можна діяти або змінити поведінку: «Я би хотів(ла), щоб...», «Було б добре, якщо...», «Ми могли б...»

Приклад:

- Я відчуваю тривогу, коли дитина постійно відмовляється від участі в заняттях.
- Коли ви не реагуєте на наші спроби заохочення, я хвилююся, що дитина не отримує підтримку.
- Мені важливо, щоб дитина мала можливість розвиватися в підтримуючій атмосфері, тому що я вірю в її потенціал.
- Було б добре, якби ми разом знайшли підхід, який допоможе їй почуватися впевненіше.

Запитання, які допоможуть краще пізнати дитину

Ці питання допомагають побудувати відкритий діалог з батьками та зібрати важливу інформацію про дитину:

- Які сильні сторони вашої дитини ми маємо врахувати під час навчання чи діяльності в нашому просторі?
- Що найбільше захоплює вашу дитину в повсякденному житті (хобі, інтереси)?
- Які особливості поведінки або розвитку нам важливо знати?
- Які ситуації чи фактори можуть викликати стрес або дискомфорт?
- Як дитина реагує на нові ситуації чи зміни в навколишньому середовищі?
- Як вона взаємодіє з однолітками й дорослими?
- Чи є у вас конкретні побажання чи поради щодо роботи з вашою дитиною в нашому просторі?
- Які підтримуючі стратегії ви використовуєте вдома, щоб допомогти дитині адаптуватися до нових умов або ситуацій?
- Що, на вашу думку, найбільше допоможе вашій дитині відчувати себе комфортно та впевнено в нашому просторі?
- Як ми можемо найкраще співпрацювати з вами, щоб підтримати розвиток вашої дитини?

Ці питання допоможуть створити відкрите та довірливе середовище для батьків і дозвольте виявити потреби та особливості дитини, що важливо для належної підтримки та взаємодії в просторі щастя».

Інклюзивний підхід до дітей

Ідея інклюзивного середовища полягає в тому, щоб сприяти розвитку, соціалізації та взаємодії всіх учасників, незалежно від їхніх особливих потреб. Це середовище допомагає дітям відчувати себе комфортно і рівноправно, надаючи можливість кожній дитині розвиватися на власних умовах. Щоб створити такі умови, потрібно не лише розуміти освітні потреби дитини, але й визначити, як саме допомогти подолати труднощі, з якими вона стикається.

Бачити дитину, а не діагноз

- Фокус на унікальності дитини. Кожна дитина унікальна, і важливо виявити її індивідуальні риси. Знайдіть те, що робить її особливою, і покажіть ці риси дитині та її батькам.
- Акцент на сильних сторонах. Кожна дитина має свої сильні та слабкі сторони. Почніть з визначення сильних сторін і підтримуйте розвиток цих якостей.
- Повага — основа взаємодії. Кожна дитина має право на повагу та рівноправне ставлення, і це є основою для здорових взаємодій.
- Підтримка рівноправного доступу до освіти. Кожна дитина має право на рівний доступ до навчання та отримання якісної освіти, що включає і психосоціальну підтримку.

Як налагодити контакт з дитиною?

- Час для адаптації. Дайте дитині час і можливість адаптуватися до нового середовища.
- Врахування індивідуальних потреб. Підходьте до дитини з розумінням та увагою до її особливостей.
- Рівний емоційний фон. Використовуйте позитивні формулювання та зберігайте спокій в спілкуванні.
- Короткі та чіткі речення. Структуруйте мову так, щоб дитині було легко зрозуміти.
- Терпіння і слухання. Дайте дитині можливість висловитися, і слухайте її уважно, не перебиваючи.
- Гра на випередження. Прогнозуйте ситуації, які можуть викликати труднощі, і намагайтесь попереджати негативну поведінку.
- Залучайте до виконання завдань. Заохочуйте дитину до участі в завданнях, що відповідають її можливостям.
- Встановлення правил. Поясніть дитині, чому певні поведінкові норми є важливими, і ставте межі там, де це необхідно.

Як відповідати на запитання інших дітей?

1. Будьте відкритими. Не уникайте запитань про дітей з порушеннями розвитку чи інвалідністю.
2. Чесність та правдивість. Давайте прості, правдиві відповіді, не спрощуючи ситуацію.
3. Залучайте дітей до діалогу. Заохочуйте дітей до обговорення, щоб вони могли зрозуміти відмінності.
4. Робіть акцент на допомозі. Поясніть, що всі діти мають свої особливості, але це не заважає їм бути частиною колективу.

Ефективне інклюзивне середовище передбачає взаємодію між дітьми. Дітям потрібно вчитися не тільки приймати різноманітність, але й розуміти, як бути доброзичливими, підтримуючими і готовими допомогти один одному. Важливо, щоб кожна дитина відчувала свою значущість та мала можливість на рівних умовах долати труднощі на шляху до розвитку.

СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ВІДВІДУВАЧІВ

Рекомендації для координатора «Простору щастя»

Відвідуючи «Простір щастя», діти та підлітки отримують доступ до корисного дозвілля, неформальної освіти та безперервного культурного та соціального розвитку під час війни.

Для ефективного залучення дітей різного віку та їх батьків до участі у заходах «Простору щастя» варто враховувати потреби та інтереси цільових груп, їхні можливості й особливості громади. Дотримуйтесь рекомендацій, які допоможуть залучити до вашого Простору якнайбільше відвідувачів.

1. Вивчайте інтереси аудиторії

Проводьте опитування серед дітей і батьків, щоб дізнатися про їхні очікування, інтереси та хобі. Запитайте, які заходи батьки хотіли б відвідувати самі, а які були б цікавими для їхніх дітей. Це допоможе сформулювати актуальні програми.

2. Організуйте гнучкий графік роботи

Забезпечте зручний для різних груп час занять. За можливості створюйте альтернативні слоти — наприклад, ранкові та денні групи. Орієнтовний час роботи Простору — з 12:00 до 16:00, але він може змінюватися відповідно до навантаження та ставки соціальних працівників.

3. Урізноманітнюйте форми активностей

Пропонуйте програми для різних вікових груп: від раннього розвитку до молоді та дорослих. Комбінуйте освітні, творчі, ігрові та інформаційні формати.

4. Впроваджуйте затребувані освітні програми

Надайте дітям та батькам доступ до неформальної освіти та навчання з питань безпеки та соціальних навичок навіть у складних умовах війни. Враховуйте нестачу певних послуг у громаді — наприклад, занять із підготовки до школи чи вивчення мов — і заповнюйте ці прогалини, щоб забезпечити доступ до навчання та розвитку дітям громади.

5. Створюйте партнерства

Укладіть партнерські угоди з іншими організаціями (державними та громадськими), зокрема з навчальними закладами, спортивними клубами чи організаціями дитячого дозвілля, центрами соціальних служб тощо, щоб запроваджувати потрібні заходи для мешканців громади разом. Запрошуйте творчі колективи, митців, майстрів, спортсменів, блогерів для організації проведення додаткових заходів у Просторі: презентацій, театральних та лялькових вистав, тренінгів з різних напрямів розвитку особистості, майстер-класів.

6. Використовуйте цифрові інструменти

За умови наявності обладнання (ноутбук, проектор, екран), запроваджуйте у діяльність Простору такі форми роботи:

- **Фотокросинг** — набір завдань, які пов'язані з фотографуванням учасниками певних ситуацій, об'єктів, локацій за певний час з подальшим переглядом та обговоренням сфотографованого.
- **Квіз (вікторина)** — командна інтелектуальна гра.
- **Kahoot-вікторина** — мобільний додаток для конструювання вікторин на будь-яку тему. Для використання потрібен лише ноутбук організатору та мобільні телефони з доступом до інтернету у дітей чи дорослих учасників вікторини.
- **QR-квест** — завдання шифруються за допомогою QR-кодів та розміщуються на вказівниках по локації (наприклад, у парку).

7. Залучайте батьків

Запрошуйте їх до спільної діяльності: сімейних проєктів, майстер-класів, клубів. Активне батьківство підвищує довіру до Простору. Дуже важливо інформувати батьків та комунікувати з ними. Намагайтеся встановити контакт з батьками, які відвідують Простір, запитуйте у них зворотний зв'язок від відвіданих заходів, цікавтеся про потреби, розповідайте про плани.

8. Проводьте моніторинг та оцінку

Постійно оцінюйте активності, які відбуваються на дитячих «Просторах щастя», щодо їх відповідності мінімальним стандартам та цим рекомендаціям. Періодично вивчайте рівень задоволеності батьків та дітей заходами та програмами, які відбуваються у Просторі. Моніторинг та оцінка, а також висновки й рекомендації, впроваджені у життя за їхніми результатами, підвищуватимуть ефективність Простору.

Як краще планувати заходи

Під час планування заходів важливо пам'ятати кілька ключових аспектів:

1. **Баланс.** Щодня плануйте заходи для всіх вікових категорій дітей. Якщо відвідувачів певної цільової групи значно більше, збільшуйте кількість заходів для цієї групи.
2. **Час проведення та тривалість заходу** — повинні відповідати віковим особливостям відвідувачів. Наприклад:
 - Дошкільнята мають найвищу активність у першій половині дня. Тривалість заходів для них — до 30 хвилин, а якщо залучені батьки та змінюються види діяльності, можна продовжити до 45 хвилин.
 - Молодші школярі можуть брати участь у заняттях тривалістю до 45 хвилин після обіду, коли вони повертаються зі школи.
 - Підлітки зазвичай готові до активностей з 16:00 до 19:00 і можуть брати участь у заходах тривалістю 60–90 хвилин.
3. **Інклюзивність та безбар'єрність.** Забезпечте рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їх національності, статі, релігії чи наявності інвалідності. Плануйте заходи для різних груп, зокрема:
 - Майстер-клас з малювання для дітей 6–8 років і їхніх батьків.
 - Тренінг з основ мінної безпеки для підлітків 13+.
 - Воркшопи для батьків дітей з РАС.
 - Групи взаємопідтримки для одиноких мам, які виховують дітей з інвалідністю.
4. **Стабільність графіку.** Плануйте заходи на тиждень наперед і регулярно інформуйте про них потенційних відвідувачів. Щодня нагадуйте, які активності відбудуться цього дня. Повторюваність заходів і стабільність графіку допоможуть створити звичку у відвідувачів та залучити їх до регулярної участі.
5. **Підготовка теж вимагає часу.** Враховуйте час для підготовки заходу. Відвідувачі мають відчувати, що до них готові. Матеріали для заходу повинні бути підготовлені заздалегідь (наприклад, всі матеріали для аплікацій на столах, стільці на своїх місцях, приміщення прибране).

Як анонсувати заходи

Анонсування заходів буде ефективним, якщо дотримуватись таких принципів:

1. **Інформування через різні канали комунікації:** Цільова група повинна отримати інформацію про захід через різні канали комунікації, а також мати доступ до розкладу роботи простору Щасття на конкретний день і тиждень.
2. **Чітке визначення цільової аудиторії:** В анонсі повинно бути зрозуміло, на кого розрахований захід, його мета та тривалість: хто буде присутній і що саме відбуватиметься.
3. **Очікувані результати:** Анонс повинен вказувати, чому можна навчитися, що дізнатися, з ким познайомитися або як буде виглядати результат (наприклад, малюнок

чи поробка). Чим більше деталей ви надасте, тим точніше буде відповідність потребам вашої аудиторії, що підвищить ефективність психосоціальної допомоги.

Приклад анонсування:

Неправильно:

«Майстер-клас з малювання»

«Діти можуть прийти, щоб малювати»

Правильно:

«Майстер-клас з нетрадиційного малювання для дітей 6-8 років та їхніх батьків»

«На майстер-класі діти разом з батьками навчатимуться малювати, створюючи яскраві картини на природну тематику. Результатом буде картина, яку діти зможуть забрати додому. Час: 10:00–11:00, тривалість — 45 хвилин.»

Це допоможе залучити аудиторію та забезпечить їх участь у заході, що буде корисним і цікавим для кожного.

Особливості залучення дітей різних вікових груп до «Просторів щастя»

6 – 8 років (молодший шкільний вік)

Для дітей цього віку важливо створювати заняття, які поєднують гру та навчання. «Простори щастя» для них повинні бути місцем, де вони можуть виразити свої емоції через творчість, рухливі ігри та взаємодію з іншими дітьми. Це можуть бути майстер-класи з малювання, заняття з розвивальних ігор або фізичної активності, що стимулюють їхню соціалізацію та розвиток. Важливо також включити елементи казок та фантазії, які дозволяють дітям відірватися від реальності і поринути у світ уяви.

9 – 11 років (середній шкільний вік)

Діти цього віку здатні до глибшої рефлексії та самовираження. Для них можна проводити інтерактивні заняття, такі як створення проєктів, групові обговорення чи рольові ігри. Вони можуть працювати над спільними завданнями, обговорювати свої почуття та переживання в безпечному середовищі. Важливим аспектом є підтримка дружніх стосунків і командної роботи. «Простори щастя» для цієї вікової групи можуть включати творчі та соціально-емоційні активності, де діти навчаться краще розуміти свої емоції та емоції оточуючих.

12 – 14 років (підлітковий вік)

Підлітки потребують більше простору для самовираження та інтелектуальних викликів. Програми для цієї групи повинні бути побудовані таким чином, щоб вони могли вивчати складніші питання, такі як самопізнання, здоров'я, відповідальність і стосунки. Вони можуть брати участь у дискусіях, майстер-класах з особистісного розвитку, тренінгах з розвитку лідерських якостей, а також у заходах, які допомагають вирішувати конфлікти та будувати здорові стосунки з однолітками. Важливо включати елементи дозвілля, які дозволяють їм відчувати себе частиною великої спільноти.

15 – 17 років (старший підлітковий вік)

Для старших підлітків ключовим є надання можливості для самостійного прийняття рішень та розвитку навичок, які будуть корисні в майбутньому, таких як командна робота, планування, презентація ідей. «Простори щастя» для цієї групи можуть включати тренінги з кар'єрного розвитку, волонтерські проєкти, де діти можуть допомагати іншим, а також різні інтелектуальні змагання або форуми, де вони можуть висловлювати свої думки. Для старших підлітків важливою є підтримка їхньої незалежності, тому дозволяйте їм брати активну участь у плануванні та організації заходів.

Залучення дітей різного віку до «Просторів щастя» має бути адаптованим до їхніх інтересів, потреб та етапів розвитку. Усі активності повинні бути не тільки корисними, а й цікавими, забезпечуючи рівні можливості для кожної вікової групи.

АЛГОРИТМ ЗБОРУ І ОПРАЦЮВАННЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ВІД БЕНЕФІЦІАРІВ

Зворотний зв'язок від відвідувачів є важливим інструментом для забезпечення високої якості послуг і безпеки. Наявність чітко організованої системи зворотного зв'язку дозволяє вчасно виявляти та усувати недоліки, запобігаючи негативним наслідкам для дітей та їхніх сімей.

- Збір зворотного зв'язку.** В просторах щастя» необхідно забезпечити можливість для відвідувачів залишати зворотний зв'язок про якість наданих послуг, пропозиції чи скарги. Це може бути організовано через спеціальні анкетування, електронні форми або інформаційні ящики для відгуків.
- Інструменти зворотного зв'язку.** Для збору зворотного зв'язку можуть використовуватись різні інструменти, наприклад:
 - Гаряча лінія:** Це дозволить кожному відвідувачу швидко і анонімно залишити свою думку або скаргу.
 - Інформаційні стенди:** В «Просторах щастя» повинні бути розміщені інформаційні стенди з чіткою інструкцією, як залишити зворотний зв'язок. Це можуть бути вказівки щодо гарячої лінії, а також інші канали для звернення.
- Оповіщення про можливість залишити зворотний зв'язок.** Важливо забезпечити, щоб відвідувачі були ознайомлені з можливістю залишити зворотний зв'язок:
 - Видиме місце для розміщення інформації:** Інформація про гарячу лінію та інші канали зворотного зв'язку повинна бути чітко видимою для відвідувачів на вході до «Просторів щастя» та в інших зручних місцях.
 - Мотивація для зворотного зв'язку:** Заохочуйте батьків та дітей залишати зворотний зв'язок, наголошуючи на важливості їхньої думки для поліпшення якості послуг та запобігання ризикам для безпеки та благополуччя дітей.
- Обробка зворотного зв'язку.** Усі отримані відгуки, пропозиції та скарги повинні бути розглянуті відповідними працівниками або координаторами проєкту для подальших дій:
 - Аналіз та реагування:** Кожен відгук або скарга повинні бути проаналізовані, щоб визначити можливі проблеми або вдосконалення в наданні послуг. У разі необхідності, переадресувати питання відповідним службам або експертам.
 - Зворотний зв'язок для відвідувачів:** Важливо надавати відповіді на отримані відгуки та скарги, щоб відвідувачі знали, що їхні питання були враховані та вирішені.
- Документування та покращення процесів.** Всі зворотні зв'язки повинні бути задокументовані для подальшого аналізу і можливого удосконалення алгоритмів роботи «Просторів щастя». На основі цих даних можна вдосконалювати процедури та надавати послуги ще більш ефективно та безпечно.

Кодекс поведінки щодо захисту дітей для всіх співробітників/ць і волонтерів/ок, залучених до дитячих «Просторів щастя» Карітас в Україні

Під час роботи з дітьми, я погоджуюся з тим, що:

- Я ставитимусь до всіх дітей з повагою та на рівних, незалежно від статі, віку, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, раси, етнічного походження, інвалідності, соціального статусу, релігії, мови чи будь-яких інших факторів.
- Ставлячись до всіх дітей однаково, я докладу зусиль і питатиму думку дитини з питань, які її хвилюють і стосуються моєї ролі та відповідальності.
- Я докладатиму особистих зусиль у рамках своєї відповідальності для створення такого простору для дітей та їхніх батьків/опікунів, який є інклюзивним, вільним від бар'єрів та враховує потреби людей різного віку та статі.
- Я не буду використовувати будь-яку мову чи поведінку щодо дітей, які є неприйнятними, стереотипними, агресивними, образливими, сексуально провокативними, принизливими або культурно невідповідними.
- Я не буду брати участь у будь-якій формі сексуальної активності з дітьми незалежно від віку повноліття або віку сексуальної згоди в країні.
- Я не використовуватиму дитину чи дорослого для надання сексуальних послуг іншим.
- Я не обмінюватиму гроші, роботу, товари, допомогу або послуги на секс, включаючи сексуальні послуги чи інші форми принизливої, негідної або експлуатаційної поведінки, а також оплату сексуальних послуг.
- Я не буду вступати у будь-які сексуальні стосунки з отримувачами/ками допомоги, яку я надаю, що передбачає неналежне використання моєї посади.
- Я не буду брати участь у будь-яких сексуальних діях, до яких примушують іншу особу.
- Я розумію, що сексуальна експлуатація та наруга (СЕН) є актами неправомірної поведінки й тому є підставою для припинення співпраці зі мною.
- Я буду, коли це можливо, забезпечувати присутність іншого дорослого під час роботи поруч з дітьми. Я ніколи не дозволю собі опинитися в ситуації, коли я залишуся сам/сама в дитячому просторі щастя» лише з однією дитиною і без інших дорослих.
- Я не буду запрошувати дітей без супроводу в приватні приміщення, якщо вони не піддаються прямому ризику травмування або небезпеки.
- Я ніколи не використовуватиму свої комп'ютери, мобільні телефони, відеокамери, камери соціальних мереж для експлуатації чи переслідування дітей або доступу до матеріалів з експлуатації дітей через будь-які засоби масової інформації.
- Я не застосовуватиму фізичне, психологічне, економічне чи сексуальне насильство щодо дітей ні в Інтернеті, ні в режимі офлайн.

- Я не буду наймати дітей для домашньої чи іншої роботи, яка є недоречною з огляду на їхній вік або рівень розвитку; що займає їхній час для навчання та відпочинку; або що піддає їх значному ризику отримати фізичну або психологічну травму.
- Я буду дотримуватись усіх відповідних національних і місцевих законів, а також законодавства про запобігання та боротьбу з домашнім насильством, про запобігання та боротьбу з дискримінацією, про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, а також законодавства щодо дитячої праці.
- Я не буду залучати або сприяти участі дітей у незаконних діях або наражати дітей на ситуацію, яка може передбачувати та необґрунтовано загрожувати їм.
- Я негайно та добросовісно повідомлятиму про будь-які занепокоєння, підозри чи звинувачення щодо сексуальної експлуатації та наруги і недотримання відповідної політики колегами, незалежно від того, працюють вони у тій самій дитячій точці ЩАСТЯ чи ні, через один з механізмів повідомлення про порушення Карітасу України.
- Я буду поважати конфіденційність щодо розслідування випадків сексуальної експлуатації та наруги або інших випадків неправомірної поведінки та співпрацюватиму зі слідством.
- Я негайно повідомлю про всі звинувачення, засудження та інші результати, які стосуються експлуатації та наруги з дітьми, відповідальним слідчим.
- Я подбаю про те, щоб у дитячому «Просторі щастя», де я працюю, були плакати/брошури про запобігання сексуальній експлуатації та нарузі, надані Карітасом України, а також інформація про перенаправлення у випадках гендерно зумовленого насильства (ГЗН).
- Якщо я виявлю ознаки жорстокого поводження з дитиною, я негайно скерую її до відповідних служб для отримання допомоги через механізм перенаправлення, який повинен бути доступний у кожному дитячому «Просторі щастя».
- Я буду знати та уникати поведінку та дії, які можуть бути сприйняті іншими як експлуатація та жорстоке поводження з дітьми.

Під час фотографування чи зйомки дитини або використання дитячих зображень у службових цілях:

- Якщо дитина старше 14 років, я отримаю їхню інформовану письмову згоду перед фотографуванням чи зйомкою дитини. Якщо дитина молодша 14 років, я отримаю таку згоду від одного з батьків або опікунів дитини. При цьому я надам пояснення щодо того, як будуть використані фотографії чи відеоматеріали.
- Я забезпечу, щоб фотографії та відео представляли дітей гідно та з повагою, та не демонстрували їхні вразливі сторони. Діти повинні бути належним чином одягнені та не бути в позах, які можуть розцінюватися як сексуальні.
- Я переконаюся, що зображення чесно передають контекст і факти.
- Я забезпечу справедливе та нестереотипне зображення дівчат, хлопців, жінок і чоловіків із різних груп таким чином, щоб не лише забезпечити їхнє рівне представництво, але й не слідувати гендерним стереотипам та дозволити хлопцям, дівчатам, чоловікам і жінкам бути представленими на рівних і в різних ролях.
- Я буду стежити за тим, щоб мітки файлів, метадані та текстові описи не розкривали інформацію про дитину під час надсилання зображень в електронному вигляді або публікації зображень будь-якої форми.

Форму згоди можна завантажити тут.

Підписуючи цей Кодекс поведінки, я підтверджую, що розумію все, що тут написано. Я розумію, що зобов'язаний/на дотримуватись цього Кодексу поведінки весь час (не лише в робочий час), коли працюю з дітьми або знаходжусь поруч з ними. Цей кодекс поведінки не є вичерпним; загалом, я повинен/на уникати будь-яких дій або поведінки, які можуть поставити дітей під загрозу будь-якої шкоди.

Я розумію, що я зобов'язаний/на повідомляти про будь-яку неправомірну поведінку, вчинену іншим/ою співробітником/цею або волонтером/кою. Така поведінка охоплює все, що я бачу, чую або про що мені говорять, і що викликає занепокоєння.

Якщо виникнуть сумніви, я завжди повідомлятиму відповідну особу (мого/ю керівника/цю, відповідного працівника/цю Карітас України, включаючи координатора/ку із питань захисту дітей, координатора/ку з питань запобігання сексуальній експлуатації та нарузі).

Я розумію, що моя роль не в тому, щоб щось розслідувати, а в тому, щоб негайно повідомити про все, що мені стало відомо відносно неправомірної поведінки.

Ім'я співробітника/ці чи волонтера/ки:

Підпис співробітника/ці чи волонтера/ки:

Дата:

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ДИТЯЧИХ ПРОСТОРІВ
В ШКОЛАХ В УКРАЇНІ

ПРОСТОРИ ЩАСТЯ

Карітас України, як найбільший гуманітарний фонд у списку Forbes Ukraine з понад 30-річним досвідом у сфері соціального захисту та психосоціальної підтримки, вже багато років працює з дітьми та сім'ями, особливо в умовах війни. Ми маємо понад 40 освітніх і психосоціальних проєктів, реалізованих у 2017–2025 роках, і за цей час надано понад 143 тисячі послуг, спрямованих на підтримку дітей, їхніх батьків та педагогів. Тільки завдяки нашій тісній співпраці з освітніми закладами та громадами вдалося створити понад 100 дружніх до дітей просторів, де понад 26 000 дітей отримали необхідну підтримку.

Ми знаємо, що створення такого простору — це не лише фізичне середовище, а й результат ефективної співпраці з місцевими громадами, педагогами та іншими партнерами. Цей посібник є результатом багаторічного досвіду Карітасу в роботі з дітьми, а також знань і методик, зібраних нашими спеціалістами. Спільно з вами ми прагнемо забезпечити дітям відчуття безпеки, турботи та можливість розвиватися в дружньому та підтримуючому середовищі. Зібрані в цьому посібнику підходи та практики допоможуть ефективно організувати роботу в «Просторах щастя» в школах, створюючи простори, де діти зможуть пережити кризу і отримати необхідну підтримку.